

ÚJKELET

Izraeli magyar nyelvű független lap

NINCS PROLETÁR HUMOR. CSAK A ROHADT BURZSOÁ HUMORISTÁK... (Efraim Kishon)

Humorban nem ismerünk tréflit

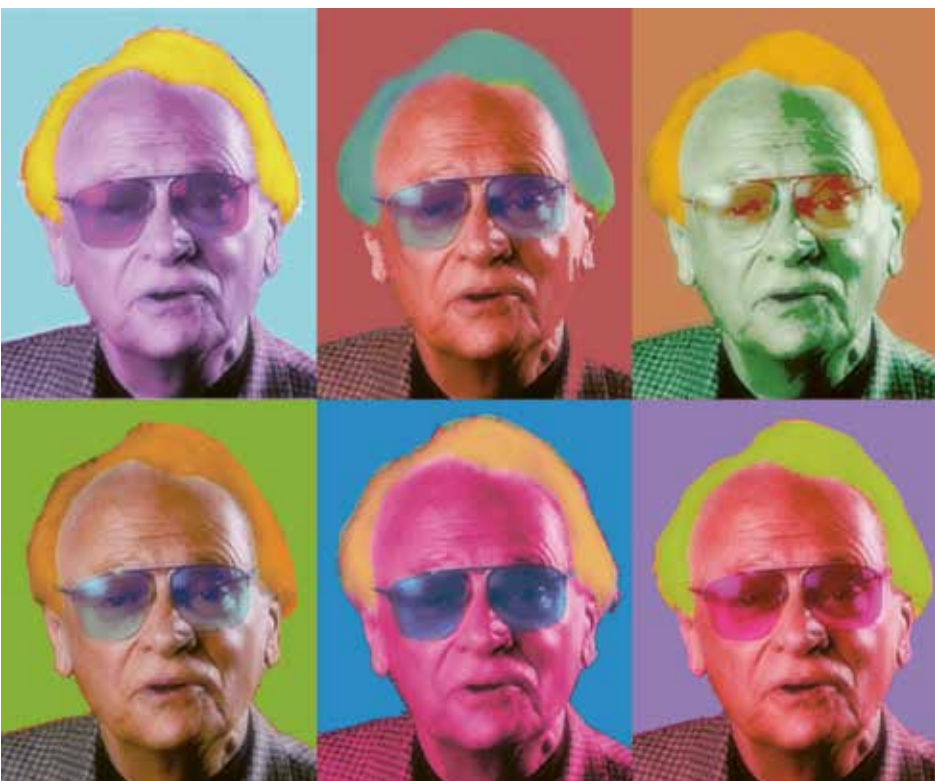
MIN NEVETÜNK MAGYARUL IZRAELBEN?

Hatalmas humoristákkal büszkélkedhetünk itt Izraelben. Az első, aki mindenkinek eszébe jut, természetesen Efraim Kishon – az író- és rendezőóriás, aki nem félt görbe tükröt tartani senki és semmi elé. Fia, Rafi mesél nekünk apjáról, az Izraelben a Biblia után a legnagyobb számban elkelt könyvek szerzőjéről.

De a mai izraeli humor bizony méltó utódja az egyetlen és megismételhetetlen Kishonnak. Ezt képviseli a televízióban Sauli figurájával Aszi Cohen színész, aki feltűnik a satirikus Erec Nehederet tévésorozatban is, mely alaposan megmutat-

ja Izrael lakosainak, hogy kifélék-mifélék is valójában. A Hajejudim báim sorozat a bibliai idők szereplőit veszi – nem kevéssé ellentmondásos módon – görcső alá, Etgar Keret kortárs író pedig satirikus írásaival formálja az új, izraeli identitást. Számptalan alkalommal fetrenghetünk a röhögéstől, az édes-bús izraeli valóság könnyeztetve nevetető szarkazmusától, attól a humortól, ami máshol nem létezik. Izraelben a humor gúnyol bennünket, másokat és saját magát, de közben gondtalan nevetést garantál. Ebben a számban a humort mint olyant járják körbe méltán mókás szerzőink.

FOTÓ: TEUTO PRESS; GRAFIKA: HORVÁTH H. KATALIN

Apámról mesélek

RAFI KISHON EMLÉKEZIK

Tratratratattata... Kora reggel történt, az ötvenes évek elején, a fiatal alijázókat befogadó Izrael államban, amikor az utcáról erős zúgó hang emelkedett fel és felébrésztette a környék lakosait. Minden szomszéd az utcára özönlött, csak hogy láthassa, amint egy munkás egy légalapáccsal az út közepén áll és módszeresen pusztítja azt. A dühös szomszédok átkozták az önkormányzatot, ami lerombolja az utat az otthonuk előtt. Egyikük, egy sovány alak, vastag szemüvegben és nagyon erős magyar akcentussal – ez volt az apám, Efraim Kishon, aki nagyon is új bevándorló volt és 26 évvel azelőtt született Budapesten, Hoffman Ferenc néven.

Rafi Kishon cikkének folytatása a 8. oldalon

Mi fán terem a pesti humor?

A MAGYAR VICC- ÉS KABARÉKULTÚRA RÖVID TÖRTÉNETE

Ó, te Pesti Vicc, te – bizony-bizony, így, csupa nagybetűvel írunk rólad, mert te intézmény vagy – pestibb még talán a Lánchidnál vagy a Kodály-köröndnél is. Bölcs vagy és könnyed – néha pedig

sími valóán nevetséges, sírva vigadó, mint mi, akik a legjobban ismerünk téged. A pesti (zsidó) humor világába Surányi J. Andrással látogatunk el.

Cikk az 5. oldalon

A TARTALOMBÓL:

Netanjahu nem hoz békét
Fleischer Ferenc elemzése (6. o.)

Magyar abszurd határon innen és túl
Steiner Kristóf az örök átokról (7. o.)

Misna magyarul Uri Asaftól (10. o.)

Sírás és nevetés az izraeli óvodában
Oren Zsuzsa óvónő jótanácsai (11. o.)

A vicc, ami nem vicc
Sáfrán István az izraeli politikáról (11. o.)

Boaz Fine, a történetrajzoló-művész
Vadász Éva beszélgetése (12. o.)

A humor a társadalmak orvosa
Avner Ziv professzor írása (15. o.)

Kertész Lilly íróra emlékezik
Egervári Vera és Markovits Mária (16-17. o.)

Merkel: két állam kell

NINCS ALTERNATÍVA

Nincs ésszerű alternatívája a két-állami megoldásnak a palesztin-izraeli konfliktusban – jelentette ki Angela Merkel német kancellár Berlinben Mahmúd Abbász palesztin elnökkel folytatott megbeszélése előtt.

A kancellár a palesztin elnök társaságában tett sajtónyilatkozatában hangsúlyozta, hogy az izraeli és a palesztin népek egyaránt van joga ahhoz, hogy békében és biztonságban éljen, és ezt a két nép közti konfliktus rendezésének lehetséges módzatai közül csak a kétállami megoldás tudja hitelesen garantálni. Ezért folyamatosan törekedni kell az Izrael mellett egy önálló palesztin állam megteremtésén alapuló rendezés folyamatának előmozdítására, egy "pozitív dinamika" beindítására.

Angela Merkel hozzátette, hogy a palesztin területeken folytatott izraeli telepítések ellentétesek a nemzetközi joggal és akadályozzák a konfliktus megoldását. Mint mondta, a telepítések folytatása a kétállami megoldás „erőzójához” vezet, és nem járul hozzá ahhoz, hogy Izrael tartósan fenntartható legyen "zsidó és demokratikus államként".

Ugyanakkor az sem „célravezető”, ha a palesztinok a nemzetközi szervezetek előtt „egyoldalúan pellengérré állítják Izraelt” – jegyezte meg a német kancellár.

Aláhúzza, hogy a palesztin vezetés komoly eredményeket ért el, sikerült felállítani egy működőképes államigazgatási szervezetet, megbízhatóan működő önkormányzati struktúrákat és rendőrséget. Azonban arról is gondoskodni kell, hogy a palesztinoknak legyen „joguk a szociális és gazdasági fejlődéshez” – tette hozzá Angela Merkel, kiemelve, hogy csak így lehet megelőzni a palesztin területeken élő fiatalok „fenyegető radikalizációját”.

Mahmúd Abbász köszönetet mondott Németországnak az „anyagi, erkölcsi és politikai” támogatásért. A segítség révén a palesztin hatóságok sok eredményt értek el az állami intézmények kiépítésében, a demokrácia, a jogállamiság és az emberi jogok tisztelésének erősítésében.

Mahmúd Abbász előzőleg a Konrad Adenauer alapítvány egy berlini rendezvényén arról is beszélt, hogy berlini látogatásán igyekszik megnyerni Németországot közvetítőnek Izrael és a palesztinok között, és szeretné azt is elérni, hogy Németország elismerje a palesztin államiságot.

(izraelinfo.com)

Új magyar diaszpórapolitika

A KNESZETBEN MUTATTÁK BE

A magyar kormány kiemelt figyelmet fordít a diaszpórában élő magyarokra – mondta Potápi Árpád János nemzetpolitikai államtitkár, aki az izraeli parlamentben rendezett Diasporas 2017 – International Seminar című nemzetközi konferencián mutatta be Magyarország diaszpórapolitikáját és a kabinet nyugati kisebbségben élő magyar fiataloknak szóló legfontosabb programjait.

A nemzetpolitikai államtitkárság közleménye szerint az államtitkár a legfontosabb programok között említette a 2013 óta „nagy sikerrel futó” Kőrösi Csoma Sándor Programot. A program eddigi sikereinek köszönhetően az ösztöndíjasok számát idén a korábbi 100-ról 115-re emelik és 2017-ben is küldenek ösztöndíjast az Izraelben élő magyar közösségekhez is – közölte.

Beszélt arról is, hogy a Magyar Diaszpóra Tanács legutóbbi, 2016. november 30-án tartott ülésén elfogadták a Magyar diaszpórapolitika – Stratégiai irányok című dokumentumot, amiben kiemelt célként jelölik meg a kisebbségi helyszíneken működő hétvégi magyar iskolák fejlesztését, és azok integrációját a magyarországi és a befogadó országok oktatási rendszerébe.

Az államtitkár a magyar nemzetpolitika eddigi legnagyobb sikerének nevezte az egyszerűsített honosítási eljárás bevezetését, aminek az indulása óta 940 ezerrel bővült a magyar állampolgárok száma: 830 ezren szereztek honosítással állampolgárságot és 110 ezerre tehető az állampolgársági megállapítások száma a diaszpórában.

(444/MTI)

A Hamász lezárta Gázát

MERÉNYLŐKET KERESNEK

A Gázai övezetet uraló radikális iszlamista Hamász szervezet mindkét irányban lezárta az övezet Izraelbe vezető személyforgalmi átkelőhelyét Ereznél, valamint lezárta a tengeri övezetet is Gáza városnál. Mazar Fajha Hamász-vezető meggyilkolása miatt – jelentette az izraeli közszolgálati rádió.

Csakis rendkívüli humanitárius esetekben nyitják meg az erezi átkelőhelyet, de a teherforgalmat biztosító, Kerem Salomnál lévő határátkelő zavartalanul üzemel. A gázai part menti tengeri övezetet azért zárták le, mert az al-Hajat pánarab hírlap szerint Mazar Fajha támadói a tenger felől érkeztek, majd arra is távoztak kivégző küldetésük végrehajtása után.

Fakhát egy hangtompító fegyverrel lötték négyezer feje Gáza egyik élnyugati kerületében, annak az épületnek a bejáratánál, ahol lakott. A Hamász köréből azt nyilatkozták egy arab újságnak, hogy Fajha agyonlövésének ügyében több irányban is nyomoznak.

Az izraeli katonai rádió arról számolt be, hogy az izraeli hadsereg küldöttjei korábban több alkalommal is felkeresték Mazar Fajha Ciszjordániában élő apját, és arra kérték, bírja rá a fiát Izrael-ellenes ténykedésének abbahagyására, és maguk is megfenyegették telefonon, hogy megszerezze az izraeli biztonságiakat, harja, ha nem függeszti fel tevékenységét.

A Jediót Ahronót című újság honlapja, a ynet szerint ugyanakkor, noha Izrael a legfőbb gyanúsított, de mégsem egyértelmű, hogy Jeruzsálem áll a kivégzés mögött, mert a Palesztin Hatóságnak, a gázai szalafista mozgalomnak, sőt a Hamásznak is jó oka volt Fajha megölésére.

Izraelnek azért állt érdekében kivégzése, mert a Hamász ciszjordániai szervezésével, onnan kiinduló terrorkciók előkészítésével foglalkozott, noha a Gázai övezetbe száműzték, amikor 2011-ben kiszabadult kilencszerez éltfogytigilani börtönbüntetéséből az egyiptomi közvetítéssel létrejött fogolycseré keretében.

Jeruzsálem nem vállalta magára Mazar Fajha megölését, de a gyilkossággal egyszerre üzenhette a terrorhoz visszatért

többi szabadon engedett fogolyt és a Hamász újonnan megválasztott vezetésének, hogy sehol, még a Gázai övezetben sem lehetnek biztonságban, ha merényleteket készítenek elő Izrael ellen.

A ynet szerint a Hamászból soha nem ördögkódtak a vezetéssel szemben rivális, és túl nagy hatalomra törő vezetők, valamint az Izraellel együttműködők kivégzésétől, és lehet, hogy Fakhát ezen okok miatt ökl tették el láb alól.

A szalafista mozgalom bosszúból ölethette meg a Hamász jelentős vezetőjeként, mert az utóbbi időkben számos szalafista aktivistát letartóztattak az övezetben egyrészt az egyiptomi közeledés jegyében, másrészt mert rakétákkal lötték Izraelt, amiért a Hamász komoly árat fizetett az izraeli ellencsapásokban.

A Palesztin Hatóság legnagyobb politikai ellenfele a Hamász, és ezért végezhetett a Ciszjordániában Hamász-sejteket szervező, noha Gázában élő Fakhával, – bár a ynet ezt a változatot tekinti a legkevésbé valószínűnek.

Bárki is végezte ki a Hamász egyik vezetőjét, Izraelben a határ mentén a katonai rádió beszámolója szerint teljes készségsége helyezték az izraeli hadsereget, és felkészültek az országon belül máshol történő válasz-merényletek megakadályozására is.

(izraelinfo.com)

külföldi & itthoni HÍREK

ENSZ: Izrael jogsértő

A TELEPEK TOVÁBBRA IS ÉPÜLNEK

Izrael semmit sem tett az ENSZ telep-bővítés leállítására felszólító határozatának végrehajtására – jelentette ki New Yorkban a világszervezet közel-keleti különmegbízottja, Nyikolaj Mladenov a Biztonsági Tanácsban számolt be a tapasztalatairól.

Az ENSZ Biztonsági Tanácsa által tavaly december 23-án elfogadott, jogilag kötelező érvényű határozat az követelte a zsidó államtól, hogy azonnal és teljes körűen vessen véget a telepek építésének a megszállt palesztin területeken, köztük Kelet-Jeruzsálemben. A dokumentum szerint az izraeli telepes-tevékenységnek „nincs jogi alapja, és súlyosan sérti a nemzetközi jogot”.

Mladenov jelentésében hangsúlyozta, hogy a vizsgált időszakban Izrael nem tett semmilyen lépést a határozat teljesítésére. A 15 tagú Biztonsági Tanácsban a határozat elfogadásánál az Egyesült Államok tartózkodott a szavazástól.

(izraelinfo.com)

Elnézést kért a rabbi

SEXISTA MEGJEGYZÉSEKET TETT

Az Eli Jevisa végzőseinek címzett levelében a rabbi azt írta, hogy a becsmélő megjegyzések a hadsereg női katonáival kapcsolatban szövegéből kiragadott idézetek voltak, és elnézést kéri a stílusáért, de nem a tartalmáért: „Azt gondolom, hogy tévednek és amit velük tesznek az szörnyű, de nem helyes leicsinyelni őket, ebben tévedtem.” Jigal Levinstein elutasította a vádakat, miszerint szexista megjegyzéseket tett a katonáknak ellen.

Levinstein előzőleg durván leszólta az LMBT közösséget és a hadsereg nőmentésítéséért szónokolt, mely beszédét Avigdor Lieberman védelmi miniszter kemény kritikáját vonta maga után, aki felszólította, hogy mondjon le. Levinstein nemrég támada a Legfelsőbb Bírósgat és az egykori főbíróit Aharon Barakot is.

(ynet)

Jeruzsálem-be költözik a nagykövet?

PENCE: A TÉMA NINCS LEZÁRVA

A legnagyobb amerikai Izrael-barát lobbij, az AIPAC éves konferenciáján elmondott beszédében Mike Pence alelnök ismét szóba hozta, hogy Donald Trump elnök fontolgatja az amerikai nagykövetség Jeruzsálembe helyezését.

Az AIPAC (American Israel Public Affairs Committee) szokásos évi konferenciája március 26-án kezdődött meg a Washington belvárosában lévő Kongresszusi Központban.

„Miatán évtizedekig csak beszéltek róla, az Egyesült Államok elnöke most komolyan fontolóra vette az amerikai nagykövetség áthelyezését Tel-Avivból Jeruzsálembe” – fogalmazott Pence.

Jeruzsálemet Izrael egy és oszthatatlan fővárosának tartja, de saját fővárosuknak tekintik a palesztinok is. Az amerikai nagykövetség Jeruzsálembe helyezése annak az egyoldalú elismerés lenne, hogy a város Izrael fővárosa.

Az AIPAC konferenciáján az amerikai politikai és közélet szinte valamennyi fontos és befolyásos szereplője részt vesz. Tavaly az akkor még elnökjelölt-ségre pályázó Donald Trump is beszédet mondott, idén azonban nem vesz részt a konferencián. A megnyitón beszédet mondók között volt Tony Blair volt brit kormányfő és Paul Kagamé, Ruanda elnöke is. A találkozó beszédet mondott – mások mellett – Paul Ryan házelnök, Mitch McConnell, a szenátus republikánus frakciójának vezetője, Kevin McCarthy, a képviselőház republikánusainak frakcióvezetője és felszólalt Chuck Schumer, a demokraták szenátusi és Nancy Pelosi, a képviselőházi vezetője, továbbá Nikki Haley, az Egyesült Államok ENSZ-nagykövete is. Benjamin Netanjahu izraeli kormányfő videóüzenetben köszöntötte a résztvevőket, több izraeli politikus pedig személyesen is jelen volt a tanácskozáson.

A politikusok mellett az amerikai és az izraeli politikai és közélet szereplői szintén hallatták hangjukat a konferencián, amelyre egyébként mintegy 15 ezer vendéget vártak a szervezők.

A konferencia nyitónapján a washingtoni Kongresszusi Központot több száz tüntető vette körül a palesztin területek izraeli megszállásának végét követelve.

(izraelinfo.com)

Új Tórát kapott Kiriát Gat

A KÁRPÁTALJAI KÖZÖSSÉGÉ LESZ

A kárpátaljai közösség legismertebb személyisége, Alex Rovt szülei emlékére Tórát adományozott a Kiriát Gat-i zsinagógának.

Kiriát Gat városában sokan élnek a '70-es években Izraelbe vándorolt kárpátaljaiak közül, ahol az egykor felépített ipari központokban telepítették le a frissen ideérkezeteket, általában jól képzett szakmunkásokat és mérnököket, akikre itt nagy szükség volt.

A szertartás egy magánháznál kezdődött, ahol több tucat Izraelből és a nagyvilágból jött kárpátaljai várta az új Tórát, és főként a találkozást a régi barátokkal, társakkal. A szertartás első és a Tóra írásának utolsó simításaként a közösség tekintélyes tagjai írták az utolsó betűket a Tóratekeres végére. Köztük Roni Lusztig, a Cfatí Magyar Múzeum igazgatója is. A szófer, a hivatalos Tóráiról lúdtollal vezette a kezüket a micve megadásában. A közösség tagjai is felváltva vitték az új Tórát, táncoltak vele, volt, aki csak megérintette az új kincset, amely az út közepén, harsszóval ért el a zsinagógához. Az új otthona előtt az utcán várták a régi Tóratekercesek, hogy együtt vonuljanak be

az imaházba. Az eseményen tiszteletét tette Nagy Andor nagykövet is.

Kárpátalján jelentős számú zsidó közösség élt a második világháborúig. Az 1921-es csehszlovákiai népszámláláskor több mint nyolcvanezren vallották magukat izraelita vallásúnak. Nagy részüket 1944 tavaszán koncentrációs táborba hurcolták, s mindössze hétezen éltek túl a megpróbáltatásokon.

A Tóratekeres új otthonába kísérese azt a körmenetet idézi, amely során Dávid király a frigyládát Jeruzsálembe vezette. Amint az Sámuel könyvében áll, ezt az eseményt tánc és a hangszerek fényjelezték. A főpapok és Dávid király maga is táncolt a frigszekerény, azaz az Örökkévaló előtt.

(izraelinfo.com)

jpost

Valóságos legenda

IZRAEL-DÍJAS LESZ KELETI ÁGNES

Az idén 96 éves Keleti Ágnesnek, a torna sportlegendának sport és testnevelés kategóriájában odaítélték az Izrael-díjat. A díj átadására májusban kerül sor, következő számunkban részletesen beszámolunk róla.

Keleti tíz olimpiai aranyérmert nyert Magyarországot képviselve. 1952-ben a talaj bajnoka volt, ezenkívül egy ezüst- és két bronzérmert, 1956-ban három szerezett (talaj, gerenda, felemás korlát) és a kéziszer csapatban aranyérmert nyert az olimpiai játékokon. A holokauszt túlélő 1957-ben költözött Izraelbe.

Keleti Ágnes – mindezidáig – a legtöbb kitüntetéssel rendelkező olimpiikon Magyarországon. (Egerszegi Krisztinánál és Hosszú Katinkánál is több érme van.) A legkülönlegesebb csúcsokkal rendelkezik. Tornában ő volt minden idők legidősebb aranyérmese, 35 évesen nyert. Az egyéni torna díjazottai közül egy sportoló sem volt 27 évesnél idősebb Melbourne-ben.

A történelem folyamán mintegy száz-ezer ember vett részt az olimpiai játékokon. Keleti Ágnes „csak” a huszonnyolcadik legjobb közülük, közülük csupán nyolc nő nyert kétszámjegyű érmet. Keleti – akinek a háborúk miatt olimpiai gimnasztika karrierje 31 éves koráig késlekedett –, közéjük tartozott. A háború előtti mintegy hatszáz ezres magyar zsidó közösség, majd a visszatérő százötvenezer, több mint 50 olimpiai aranyérmert nyert.

Nincs azonban még egy zsidó sportoló (és talán nem csak zsidó), aki több nehézséget küzdött volna le, és több sikert aratott volna, mint Keleti Ágnes.

(izraelinfo.com)

Mi fán terem a pesti humor?

Óvakodjunk – a világon naponta bekövetkező nevetések, vigyorok 99%-ának köze sincs a jókedvhez vagy egy jó vicchez, egyszerű társadalmi megfelelésről van csupán szó, mérföldnyi távolságra öszinte érzelmi megnyilvánulásoktól. Ami talán még fontosabb, hogy a kítőró hahtóának vagy a megállíthatatlan röhögésnek sem biztos, hogy van köze a humorhoz. Ennek ellenpróbájá pedig az, hogy a jó humoron sem muszáj nyeríteni, mint a fakutya, combunkat infantilisen csapkodva. Mi tehát akkor a humor vegyi képlete, melynek alapján elő lehet állítani, akár szintetikusán is? Tekintsünk be a humor boszorkánykonyhájába! Ebből is a magyarba, ami a pesti, és ahogy a következők mutatni fogják: mint pesti, öleg zsidó!

••••• **Surányi J. András** •••••

Mi is tehát a pesti humor? Sőt, egyáltalán mi az a humor, mert azt már „megállapították brit tudósok”, hogy nem – mint ahogy a görögök feltételezték – egy folyadék, mely az emberi testben a jó kedély mértékét szabályozza. Bizonyos folyadékok fokozott fogyasztása ezzel szemben – ezt a brit tudósokon kívül is rengetegen állítják – igenis érezhető jókedvhez, mi több, bizonyos esetekben szélsőséges tudatmódosuláshoz és eufóriához vezet. Hatalmas viszont úgy a nagyságrendi, mint a minőségi különbség a vidámság, derű, kacarászás, nevetgélés, somolygás és a felszabadult röhögés, az elszabadult hajógyűként feltörő hahota között.

A pesti humor bár lehet, hogy mint búvópatak meghúzódott az 1800-as évek egyre növekvő városában, de az arisztokrácia uralta közélet nemigen viccelődött, nem humorizált, lévén az méltóságán alul volt. A keletkező kulturális és vigalmi negyed, a pesti Broadway feltörekvő polgársága a kricsmiket, zengerájkokat, kiméréseket, dalcsarnokokat és nem mindig jó hírű kávéházakat járta lazításképpen, bár nem kizárólag felhőtlen jókedvében ment egyszerűen az időt mulatni, lehet, hogy csak nem volt víz és fűtés a szobabérletében.

Ilt, ha szerencséje volt, az éppen aktuális élcapot is elolvashatta, ha még nem tépkedték ki az érdekesebb oldalakat, de elsősorban a humorosnak szánt, ám inkább pikáns, kétértelmű kuplékat hallgathatta meg. A „boldog békeidők” Terézvárosának és a Nagymező utca környéke népének volt elég baja ezzel a békével, hisz itt volt Magyarország legsűrűbben lakott 2-3 négyzetkilométere, egyben a Monarchia minden nyomora, fényűzése, bánata, sikere és bukása a legtapintatásban jelen volt. A lakosság több mint fele, de az is lehet, kétharmada zsidó, a környék beszélt nyelve a német volt. Miniszteri rendelet szigorával kellett a mulatók műsorát legalább fele arányban magyarul előadni. Ilt, ebben a közegben tetőzött az évszázadfordulóra a Pesten felhalmozódott élc, maró gúny, vicc, szatíra, ugratás és persziflázs mennyisége úgy, és itt érte el azt a kritikós tömeget, mellyel a közbeszéd, az újságok és a kávéházak közönsége már képtelen volt önerőből megbirkózni. Egyértelműen elérkezett az idő, amikor a „vicces lét” piacképes formát követelt ki magának.

Párizsban már húsz éve működött a kabaré, melyet Rodolphe Salis, egy nem

túl híres festő teremtett. „Chat noir”, azaz a Fekete Macska névre hallgató kabarékorcsmájának egyértelműen fogalmazta meg a krédóját: „A politika történéseit fogjuk kifigurázni, kioktatjuk az embereket a saját ostobaságuk bemutatása által, a mélabúsokat leszoktatjuk a kedvetlenségéről, lerántjuk a képmutatás álcáját... és hogy kellő anyagot gyűjthessünk mind ehhez, lopakodunk, hallgatózunk és hasmánt csuszunk, mint háztetőn a macskák!” A pesti Broadway egyik húzóágazatának, a pesti kabarének eredőjét itt találjuk, nem csoda, hogy a „cabaret” kifejezés francia, mely a németen keresztül szivárgott át a magyarba – csoda is, hogy a Millennium mámorában nem magyarosítják, mondjuk a 13. törzs elmélete alapján, esetleg így: „Mondja Grün, ön kabar-é..?”

A humor, a szatíra iránti kereslet és kienát tehát fórumot, feledet követelt a feje fölé, és ilyen irányú magyar kísérleteknek a terézvárosi Broadway volt természetes és lehetséges területe. A klasszikus kabarét mintegy felvezető, a színpadi humor első magyar képviselője a tomboló sikereket elért Kalábrász-parti volt. Ez a bohózat Németországot és Ausztriát is bejárta osztatlan sikerrel.

Mi is volt a lényege? Az Oroszi álnévű szerző (maíg nem ismerjük eredeti kilétét) egy, a szereplőknek szabad mozgásteret engedő darabot írt. Zsidó zsánerfigurák ülnek egy asztal körül és kártyáznak, azaz kalábrászt játszanak. Ez maga nem lenne elég humoros, de minden szereplő hozza a maga valós életének folytatását, és ez a kártyaszatál fölött összecsap. A kártyacsata csak ürügy, a lényeg a résztvevők együttléte és az egymásnak adogatott poén-passzok, vicces hajba kapások, a pincérel folytatott állóháború és beszélások, mindez vegyítve vaskosabb tréfákkal, mókás kötekedéssel és durva ugratásokkal. A szabad szövegekönyv a rögtönző-színházat előlegezte meg, mely teret adott a játék közben is megfontolt haszonlesés tréfás ábrázolására. A kártyaparti résztvevői a napi üzleti élet folytatását játszották el más kellékekkel. A hat szereplő névsora mindent elárul: Simon Dalles és Jonas Reis, kávéházi vendégek, Prokop Janitschek, Dowidl, a mindenkori kibic, akit időnként Grünnek hívnak, Móric, a pincér és Reinsné. 1891-től játszották a Kalábrász-partit nem múltó sikerrel, előkészítve a talajt a haladóbb kabaré, az okosabb humor számára.

1901-ben egy Bécsből hazatért zsummaliszta az éppen induló bécsi kabaré sikerén felbuzdulva vette a fejébe egy ilyen, de

magyar nyelvű intézmény létrehozását. Pest szóba jövő potenciális kabaretistáit megkeresve az épp új tulajdonba került volt Somossy Orfeumban (ma az Operett Színház) képzelte el a Tarka Színpad bemutatkozását. Adottak voltak az ismert és kedvelt fellépők, a szerzők nem teljes névsora is ígéretesnek tűnt: Heltai Jenő, Gárdonyi Géza, Nagy Endre, Molnár Ferenc, Szép Ernő... A Budapesti Napló szépen méltatta a humor műfajja avanszálását: „Kulturális és nemzeti szempontból jelentősnek tartjuk a Tarka Színpad nyitó előadását, melyben az első lépés történt az irodalmi és művészi színvonalú magyar varieté színpad megeremtésére.” Az orfeum közönsége inkább meghökkenve fogadta a magyar nyelvű előadást. Mindaddig magyarul előadott kuplék jelentették a kötelező magyar nyelvű műsorrészt, most elképedve nézték a Tarka Színpad produkcióját, igaz, csak azok, akik a varietéműsor után nem mentek el enni; sajnálatos módon ők voltak többségben. A következő napokon, ha a kabaré elkezdődött, a közönség unottan távozott a gasztronómiai élvezetek irányába.

Az érdektelenség mellett az Országos Színezegyesület is fojtogatta az új műfajt. Méltóságon alulnak minősítették a terített asztalok és evőszközcsörgés feletti művészeti tevékenységet. A szakma bojkottjával fenyegették meg az újdonsült humoristákat, amennyiben nem bontják fel szerződéseiket.

A Tarka Színpad megszűnt, de egy Kondor nevezetű színész eltökélte, felveszi a harcot és átcsalja a „Brodvéj” német nyelvű orfeumainak izéles izelésű, harsány, iszákos mulatozóit egy magyar nyelvű, irodalmi stílusú, mindemellett szórakoztató kabaréműsorhoz. A Teréz körút 28-ban nyílt 1907-ben a Bonbonnière Kabaré. Somlay Artúr avatta fel a színpadot Molnár Ferenc prologójával. Nádas Sándor újságíró konferált. Heltai Jenő francia bohózatfordítója, Bródy Sándor kiszelenete és Szép Ernő rigmusai mellett Jacoby, Kálmán Imre és Hetényi Heidelberg Albert szanzonei képezték a műsort. Kondor eredeti elképzelése szerint nap mint nap más-más író olvasta volna föl saját művét, a magyar irodalmat népszerűsítve.

Elsőként az Est népszerű újságíróját, Nagy Endrét kérte föl egy novellája felolvasására, és a kísérlet nem várt sikerrel végződött. A 20 korona napi tiszteletdíj is meggyőzőnek bizonyult, Nagy ízben átszerződött a Bonbonnière-hez. A hivatalos magyar kabarétörténelem és a pesti humor keletkezésének története ezzel elkezdődött.

Divatjelenség lett a humor, a keserű is. Bár Kiss József 1908-ban komor képet fest a kabarék potenciális látogatóiról: „...nem vagyunk jólétünket élvező nyugateurópaiak. Rosszul táplálkozó, otthon-talan, adóságja ruházódó, ráfetésses szegény pestiek vagyunk. A valóságban semmink sincs, hát legalább illúziót akarunk.”, Kosztolányi Dezső, a békeidők szintén hiteles tanúja békülékenyebben ír a hőskorról: „...azok a pesti éjszakák, mikor az első kuplék felzendültek s mindenütt kabaré volt, nemcsak az erre a célra készült négy-öt helyiségben, de a kávéházakban, a magánlakásokban, sőt két ember közt is, aki véletlenül találkozott egymással az utcán. Mindenki szójátékokat faragott. A kupléírók karongfoga jártak a körúton. Fiatalemberek a konferansziéi pályára készültek. Gyakran megtörtént, hogy a kávéház egyik felében habos kávét ittak gyanútlan polgárok, a másik felében pedig az utcáról beverődött nagy hajú fiatalemberek verseiket olvasták, hegedültek és ismeretlen színinövendékek szavaltak, vagy énekelték.”

Az azóta eltelt évszázad humortörténete nem volt töretlen és zökkenőmentes, és a pesti vicc megpróbáltatás a cenzúra, a zsidótörvények által. A Don-kanyarban, a táborokban, és a sztálinizmus által is. Tanúbizonyosságot tett viszont arról is, hogy a humor és az ironia akár egy hatékony túlélési stratégia is lehet, mert akinek humor van, az a megaláztatásokban sem veszt el az önbecsülését. Lehet, hogy ez az egyik alkotóeleme a pesti viccnek. ■

Különleges, szórakoztatóan érzelmes, vicces és érdekes előadás Efraim Kishon, a legnagyobb izraeli humorista életéről, munkásságáról és filmjeinek (Szalah Sabati, Ervinke, A Blaumilch-csatorna, Azulaj a rendőr) pikáns részleteiről legidősebb fia, Rafi tolmácsolásában, másfél órában.

Kameri, a Tel-Avivi színház
2017. április 1. 18:30
2017. május 6. 18:30

Előadásokkal és rendezvényekkel kapcsolatban információ telefonon: 054-7475599

Impresszum Főszerkesztő: **Vadász Éva** • Social media: **Steiner Kristóf** • Olvasószerkesztő: **Kristóf Juli** • Korrekto: **Sebő Anna** • Művészeti vezető, tördelő-grafikus: **Dániel Zsófia** • Képszerkesztő: **Salamon Sára** • Szerzőink: **Arje Singer, Avi Ben Giora, prof. Avner Ziv (z"l), Egervári Vera, Fenyves Gabriella, Fleischer Ferenc, Frank Peti, Halmos László, Halmos Sándor, Korányi Eszter, Krasznai Éva, Leon Rubinsztejn, Leor Jacobi, Lévai György, Ligeti Zsuzsa, Markovits Mária, Oren Zsuzsa, Radmila Markovic, Róna Éva, Sáfrán István, Schnapp Lea, Shiri Zsuzsa, Steiner Kristóf, Surányi J. András, Szabó Orsolya, Vadász Magda** • Email: **ujkelet@gmail.com** • Új Kelet online: **ujkelet.online** • Ár: 21 sékel, Eilat: 18,50 sékel • Az Új Kelet újságot 1918-ban Kolozsváron Chaim Weisburg alapította • Felelős kiadó: **Steiner Kristóf, Salamon Sára, Vadász Éva** • Hirdetés: **+972-54-472-7472** • Információ a terjesztésről: **+972-50-528-8982** • Nyomdai kivitelezés: **Hadfusz Hechadas Kft.** • A szerkesztőség nem felel a hirdetések tartalmáért. A kéziratokat nem őrizzük meg és nem küldjük vissza.

Vigyorogva élünk Izraelben

Van a magyar humor, és van az izraeli. Az itteni teljesen máshogy vicces, és bónusz, hogy mindenki vigyorog, és mindenből vicced csinál. Ha például itt lenne a Duna, kajakkal járnánk munkába. A nyugdíjasoknak mondjuk elég izma lenne bármennyi evezéshez, de a villanymotoros csónakokat pusztira lehetne kölcsönözni. A parton, a hajóáccsok közül senki nem értene semmihez, de a kajakok színesek lennének és stoppolnánk. Én az életben magában látom az izraeli humort, például az Új Kelet egy napjában.

Csütörtök reggel van, Schnapp Lea hív Jeruzsálemből: – Évike, kérlek, azt a képet tegyék illusztrációnak a cikkemhez, amit Mária (Markovits) elküldött neked, amelyiken a Magen David Adom dolgozóinak beszéltek a Jad Vasemban! – Szóval Sára (Salamon) most ne készítsen neked grafikát? Drága Lea, '67 óra ír az Új Keletnek, nem ellenkezhetek veled. – És képzeld Évike, én nem tudom mi történt, de olyan kedves az írja (városháza), mostanában hetente küld bachurákat (lányokat), hogy szórakoztassanak engem. Képzelheted, persze, hogy én szórakoztatom őket! De meg kell becsülni mindent, amit a holokauszt-túlélőkért egymással az utcán. Mindenki szójátékokat faragott. A kupléírók karongfoga jártak a körúton. Fiatalemberek a konferansziéi pályára készültek. Gyakran megtörtént, hogy a kávéház egyik felében habos kávét ittak gyanútlan polgárok, a másik felében pedig az utcáról beverődött nagy hajú fiatalemberek verseiket olvasták, hegedültek és ismeretlen színinövendékek szavaltak, vagy énekelték.”

Az azóta eltelt évszázad humortörténete nem volt töretlen és zökkenőmentes, és a pesti vicc megpróbáltatás a cenzúra, a zsidótörvények által. A Don-kanyarban, a táborokban, és a sztálinizmus által is. Tanúbizonyosságot tett viszont arról is, hogy a humor és az ironia akár egy hatékony túlélési stratégia is lehet, mert akinek humor van, az a megaláztatásokban sem veszt el az önbecsülését. Lehet, hogy ez az egyik alkotóeleme a pesti viccnek. ■

vesz részt. Dél előtt találkozom vele, felajánlja, hogy a Gólem Színház átvesz bizományba párszáz Új Keletet és indulhat a magyar terjesztés. Sokat nevetünk a pék napusütötte teraszán vele és a csajával, Barbarával - közben a telefonom az asztalon, az Új Kelet szerkesztői zárt chat-csoportjában Zsófi (Dániel), aki Magyarországon tördel, megjegyzi, hogy „A kortárs káromkodások közül egy sem szalonképes, Éva azt mondja Rafi Kishonnak, hogy az előadásán bevetheti a zannya keservit például”. Anna (Sebő), a korrektor, akinek Ramat Avivban épp az összeomlott számítógépet szereli Robi, írja: – Meg fogok örülni a magyar írástól! Komolyan! Efrájm, vagy Efraim? Ha Efraim a Kishon, akkor kiejtés szerint Binjamin a Bibi, de magyarul Benjamin.

Az olv. szerk. Juli (Kristóf), aki Givatimban állapotos épp, és rábólint a javaslatra, majd hozzátéveszi, hogy virtuálisan elégetné a kabalás cikket, mert „a halak havában nem közlünk természeti katasztrófás anyagokat Éva, nem mehet a cikk, mert bugyuta”. – Jahajj, mondom, azaz irom –, mit mondok majd a szerzőnek, aki a kabela és a katasztrófavédelem összefüggését vért izzadva próbálta meg elmagyarázni két flekken? – Mondd, hogy leégett a szer-

kesztőség és elvesztek az anyagok, vagy, hogy a telihold szöge akadályozza a megjelenését. – Jól van, jól van, megoldom.

Azzal eltelik a munkanap és megyek az '56-os magyarral találkozni, aki ugyan nem fér bele a mostani számba, de vele mindenképp kell interjút készítenünk a következőbe. Aztán Shiri Zsuzsi visz el Herziára a március 15-i rendezvényre, ahol azon kívül, hogy asszisztálhatok neki átlóni az adó-vevőjén a tudósítást a királyi tévének és vigyázhatok az MTI kamerájára, nehogy valaki feldöntse a Klapka-induló közben, mesélek az Új Keletről Balog ember erőforrás miniszternek, aki egyébként olyan beszédet mond, hogy tiz újját nyalja meg mindenki utána. Közben azon tanakodunk az Új Kelet chat-csoportjában, hogy Frankpeti melyik vicces anyagát tegyük be, a Turkálókat, vagy az avokádókat. Felröhhenek, ha bármelyikre gondolok, de nem jelentethetünk meg kettőt egy szerzőtől, az mégsem fair, így is fel kell áldoznunk pár anyagot, annyi jó szerzőnk van.

Így esteledik ránk sok nap, sokat nevetve, egymással nem találkozza. Ki-ki, végzi a saját munkáját a saját munkája mellett, a virtuális szerkesztőségünkben megosztjuk örömeinket és kritikáinkat, majd jön egy villámcsapás.

– Kristóf, ma voltál a Belügyben, hogy itt maradhasz? Nagyon drukkolunk, hogy megkapd a letelepedési engedélyt! – Most jöttünk ki Nímivel és valószínűleg el kell kezdenem felszámolni az itteni életemet. Olyanokat kérdeztek, hogy ki takarít, meg ki főz és miért nem találkoztam még Ními legidősebb bátyjával, ha már egy éve együtt élünk.

Hihetetlen! – írjuk mindannyian egyszerre, hogy összeomlik a Messenger. – Az nem lehet! Bemegyünk a belügybe és szétcsapunk! – Jövő héten újra bírálják az ügyet, drukkoljatok tovább!

Sokszor szívből vigyorgunk néha muszáj nevetni dolgoknak és vannak olyan helyzetek, melyektől kocka nő a torkunkban. De az élet megy tovább, próbáljuk elfogadni a megmáshíthatatlan törvényt, miszerint az ember nem csak úgy él és ott, ahol akar. Bárhol is vagyunk a világon szertesszét, az Új Keletet együtt csináljuk, szívből. Önöknek, kedves Olvasók! Reméljük, hogy öröklé. Jó olvasást, szép pészachot!

Jó hír: Lapzártakor Kristóf letelepedése pozitív elbírálást kapott és mindannyian fellelegeztünk. A kocka elolvadt, gondatlanul nevetünk megint. Hajrá Új Kelet, az élet megy tovább! ■

Vadász Éva főszerkesztő

A MAZSIHISZ programajánlatából:

Zsidó Kulturális Fesztivál

A magyar zsidóság sokszínű – és ez jól van így. A Magyarországi Zsidó Hitközségek Szövetségének régi hagyománya ez a sokszínűség: a neológia egész, tekintélyes története során a változó világ nyitott zsidóságának irányzata volt és az lesz a jövőben is. Ezért fontosak számunkra különösen a fesztiválok, a sokszínűség ünnepei – köztük a Zsidó Kulturális Fesztivál. Ezeknek az eseményeknek a forrágata, kavalkádja, a sokféleség harmóniájába oldódó hangzavar.

A nemrég megújult Zsidó Kulturális Fesztivál legfontosabb célja az, hogy bemutassa, hogyan, milyen forrásokon keresztül táplálták a zsidó zenei, irodalmi, költészeti hatások a magyar magas- és közkultúrát – Heinrich Heine és Petőfi Sándor kapcsolatától kezdve a bázongoráláson és a szanzonekon át egészen az alternatív rockzenéig. De hozzátartozik a magyar vagy kelet-közép-európai zsidó kultúrához a Szól a kakas már és Bessenyei Ferenc Reb Tevéje is, az ezerlezer klezmerzene is, és még oly sok minden más. Bonyolult zenei és szövegkapcsolatok hálózata ez, amelyekben „török, tatár, tót, román” és a zsidó együtt „kavarog”.

Magyar, cigány, zsidó, német, szlovák és román motívumok tánca ez – ahogy az visszatérő vendégeink, a Besh o drom vagy Palya Bea zenéjében is megmutatkozik. De ugyanez mutatkozik meg Budapest, a zsidóságot befogadó, még mindig fiatal magyar főváros olvasztótégelyében a Nyugat zsidó költőitől Pajor Tamás radikálisan szelid zenéjéig. Ezek a kulturális kötelek kapcsolják össze elsősorban a zsidó diaszpórát Izraellel.

Nem lesz másként idén sem: a Zsidó Kulturális Fesztiválon mindenki hazatalál Kelet-Közép-Európa zsidó fővárosában, Budapestben. „A legnagyobb micve boldognak lenni” – hirdette a breszlávi Nahman rabbi, a haszidizmus egyik legnagyobb tanítója. Ezt a legnagyobb micvé teljesíti be a Zsidó Kulturális Fesztivál idén is.

Figyeld az oldalunkat (<http://www.zsidokulturalisfesztival.hu/>) és csatlakozz hozzánk idén nyáron is!

GYERE HAZA AZ IDEI ZSIDÓ KULTURÁLIS FESZTIVÁLRA!

Magyarországi Zsidó Hitközségek Szövetsége

Mindenkinek a maga Trianonja

BENJAMIN NETANJAHU POLITIKÁJA ÉS ISRAEL JÖVŐJE

Hiába az ellene folytatott korrupciós nyomozás, a vádemelés és a kényszerű visszavonulás veszélye, sokan úgy vélik, nincs számba vehető utódja az ország élén. Már csak azért sem, mert minden lehetséges kihívóját kiszorította a pártjából, illetve a kormányzásból. De vajon mit tudhat az Izraelben csak Bibinek nevezett politikus, ha az ország legsúlyosabb problémáját máig sem sikerült megoldania?

..... Fleischer Ferenc .....

Így jött

Benjamin Netanjahu 1949-ben született Tel-Avivban. Lengyelországból származó szülei harcoss cionisták voltak; a család a 60-as években elhagyta Izraelt és Amerikába költözött, ahol jelentős egyetemi karrier várt Bibi történész édesapjára. Az érzelvény középiskolára itt örökre ráragadt ugyan a philadelphiai amerikai akcentus, de a visszaemlékezések szerint tökéletesen idegen maradt osztálytársai között. Meg sem várta a bizonyítványosztást, tizennyolc évesen hazament, hogy példaképnek tekintett bátyja, Joni útját követve ő is bevonuljon az izraeli hadseregbe.

A szajeret matkaban, a közvetlenül a vezérkari főnök parancsnoksága alá tartozó különleges kommandóban szolgált. Ekkor ismerkedett meg Mirjam (becenevén Miki) Weizmannal, aki kémiából már meg is szerezte első egyetemi fokozatát, mire a fiú leszerelt. 1972-ben együtt mentek vissza Amerikába, ahol Miki a Brandeis egyetemen folytatta, Bibi pedig a Massachusetts Institute of Technology-n elkezdte tanulmányait. Egy év múlva hazatért harcolni a jom kipuri háborúban, de a harcok után visszament az amerikai egyetemre, ahol az ottani füleknek jobban csengő Ben Nitay néven élt, és összeházasodott Weizmannal.

1976-ban az entebbei túsumentési akcióban meghalt a bátyja. Akkor már Joni volt a szajeret matkal vezetője, és a merész túsumentő hadművelet egyetlen akcióban meghalt a bátyja. Akkor már Joni volt a szajeret matkal vezetője, és a merész túsumentő hadművelet egyetlen

akcióban meghalt a bátyja. Akkor már Joni volt a szajeret matkal vezetője, és a merész túsumentő hadművelet egyetlen akcióban meghalt a bátyja. Akkor már Joni volt a szajeret matkal vezetője, és a merész túsumentő hadművelet egyetlen

1982-ben Mose Arenst, a Netanjahu család régi barátját nevezték ki Izrael amerikai nagykövetének, s ő nem habozott Bibit maga mellé venni helyettesének. Az ifjú Netanjahu Washingtonban kiváló angolszággal, elhivatott lelkesedéssel magyarázta Izrael olykor erősen vitatható álláspontját az első libanoni háború idején. Ugyanezt tette 1984-től négy éven át, immár hazája ENSZ-nagykövetségéé volt.

1988-ban már ismert, szépreményű politikusként tért vissza Izraelbe, s azonmód a Likud vezéralakjává vált Dan Meridor és Ehud Olmert mellett, mint a Kneszet képviselője és külügyminiszter-helyettes. Két év múlva a Miniszterelnöki Hivatal miniszterhelyettesének nevezték ki.

Izrael Trianonja előtt

1993-ban szokatlan televíziós adást láthatott este főműsoridőben Izrael népe: az akkor már harmadik házasságát tapasztos Benjamin Netanjahu bejelentette, hogy megcsalta a nejét, s valaki feltehetően videóra vette intim helyzetben egy másik nővel; ellenfelei felhívták telefonon a feleségét, s azzal zsarolják, hogy kiadják ezt a videót, ha nem vonul vissza a Likud közeli vezetőválasztásától. A rendőrség semmiféle videót nem talált, ám a házasságtörés kétségtelenül megtörtént (egy volt közeli munkatársával), s nem is maradt következmények nélkül. Tavaly ugyanis Igal Sarna újságíró bíróság előtt megállapodás értelmében beleszólasa van férje munkatársainak kiválasztásába, s a miniszterelnök nem utazhat egyedül külföldre. Ezt a hírt hivatalosan soha nem erősítették meg, de a híradónézők minden külföldi út előtt láthatják, amint Sara és Bibi kéz a kézben szállnak fel a repülőgépre.

Bármi is történt, a politikai karrierjének szemernyi sem ártott: Netanjahu '93-ban megválasztották a Likud vezetőjének, hogy aztán 1996-ban – ismét a terror szava: a Rabin-gyilkosság után fél évvel – kevesebb mint harmincezres szavazatkülönbséggel kormányfővé választotta a Munkapárt jelöltje, Simon Peresz ellenében. Peresz békét ígért, Netanjahu biztonságot, s utóbbi a sorozatos Hamasz-bombázások idején többet nyomott a latban.

Negyvenhat évesen ő lett Izrael valaha volt legfiatalabb kormányfője, de első országlása csak három évig tartott. Jött az ugyancsak munkapárti Ehud Barak, és megbuktatta. Bibinek egészen 2009-ig kellett várnia, hogy ismét kezébe vehesse az ország irányítását – de azóta nem tágít, s ha kitart még egy évig, megelőzi David Ben Guriont, Izrael eddigi leghosszabb hivatalban lévő miniszterelnökét.

De mire jó ez az uralom, ha nem visz közelebb a legnagyobb baj, a palesztin kérdés megoldásához?

A hosszú Netanjahu-korszak alatt ugyanis reménytelenül megfeneklettek a béketárgyalások, s csupán a status quo fenntartása vált a legfőbb céllá. Csakhogy Izrael e téren súlyos dilemma elé állítja az, hogy a zsidó népesség számszerű kisebbségbe kerülhet saját országában. A maga-

sabb népszaporulat miatt inkább előbb, mint utóbb palesztin többség lesz a Földközi-tenger és a Jordán folyó közti földterületen, a Ciszjordániában terjeszkedő jobboldal Nagy-Izrael álmainak vidékén. Folyamatosan feszegeti a status quotát a telepesek felől érkező szélsőjobbos nyomás is, amely egyre nyíltabban Ciszjordánia annektálását követeli, első lépésként a főként telepesek lakta ún. C zónáét. Nagy-Izraelben azonban a palesztin többség előbb-utóbb túlsúlyba kerül a törvényhozásban is, és törölheti a zsidók „hazatérési törvényét”, helyette pedig bevezetheti a több milliós palesztin diaszpóra betelepítését – ami egy csapásra felszámolná Izraelt, mint zsidó államot. A demokratikus Nagy-Izrael álma ezért gyakorlatilag megvalósíthatatlan. Elvileg létrejöhetne a palesztinok demokratikus jogait súlyosan csorbitó Nagy-Izrael apartheid állam is, ami az arab többség mellett is garantálná Izrael zsidó kisebbségének uralmát, de ez az ország teljes elszigetelődéséhez, súlyos gazdasági szankciókhoz vezetne. A „vagy zsidó – vagy demokratikus” dilemmát kizárólag az önálló Palesztina oldhatja meg, ami hosszú távon is biztosítaná – de csakis a Ciszjordániát és a Gázai övezetet elbocsátó Kis-Izrael számára – a zsidó többséget. Izrael még a maga Trianonja előtt áll, amivel a Nagy-Izrael álmodó jobboldalnak is előbb-utóbb szembe kell néznie.

Bár az idő nem Izraelnek dolgozik, Netanjahu sok éves uralma alatt képtelen volt közelebb jutni bármiféle megoldáshoz. A demográfiai bomba ketyeg, s a telepesek folyamatos terjeszkedése nyomán egyre nehezebb lesz létrehozni a területileg folytonos Palesztinát: évről évre egyre több izraelit kellene kitelepíteni, súlyos gazdasági-társadalmi árat fizetve az erőszakos elköltöztetésükért. Netanjahu ugyan megőrizte uralmát az alapkérdés szőnyeg alá söprésével, az állandó halogatással, a konfliktusok kerülésével, de uralmának árát az ország súlyosan meg fogja fizetni.

Kutyaszorítóban

Az utóbbi évek közel-keleti konfliktusai paradox módon kedveztek az egy helyben toporgás politikájának, hiszen az iraki, szíriai vérengzések fényében jelentéktelen vitának tűnik a palesztin-izraeli viszály. De Netanjahu helyzete mégsem kedvező, hiszen az eddig primán bevált hatalomgyakorlási módszere – hogy tudniillik belső és külső akadályokra hivatkozva ad mattrót politikai ellenfeleinek és szövetségeseinek – már aligha folytatható. Korábbi kormányaiban a telepesek Nagy-Izrael követelő jobboldalának nyomását a koalíciós centrista vagy baloldali pártokra mutogatással enyhítette, mondván, szíve szerint ő is jobban támogatná a telepeseket, de nem teheti, mert akkor balról bomlana a kormány. Sőt, a telepe-

sek építkezéseinek fékezéséért hibáztatta már az amerikai vezetést is. Csakhogy jelenlegi kormánya a kicsiny Kulánu nevű centrista pártot kivül csakis jobboldali és vallássos pártokból áll, s így nincs kit okolnia mindezért. Várhatóan Donald Trump sem áll majd olyan erőteljesen a telepesek útjába, mint Obama, bár az új amerikai elnök viselkedése teljesen kiszámíthatatlan. A kampányában kifejezetten a telepes-politika támogatását ígerte, s telepes-párti nagykövetet is küldött Izraelbe, ám az utóbbi hetekben visszakozni látszik. Tanácsadói mára tán megismerethették a Kézel-Kelet alapvető bajait.

A palesztin ügyekben alkalmazott figyelemelterelési praxis mellett a Netanjahu-politika meghatározó eleme az állandó ellenségeskedés, a biztonsági kérdések folyamatos napirenden tartása, akár a bel-, akár a külpolitikában. Az iráni nukleáris és a libanoni rakétafenygetés súlykolása külföldön, s az arab kisebbség elidegenítése belöldön biztosan tartja fenn Netanjahu szavazóbázisában az egzisztenciális veszély tudatát, illetve a biztonság és a védelem elsődlegességét hirdető politika érvényességét – szemben is az ádáz ellenségei közt a léteért küzdő kicsiny és kiszolgáltatott ország, holott a zsidó állam valójában a térség katonai középhatalmává vált, s a világ egyik high-tech nagyhatalmává, amelyet sokan inkább követni próbálnak, mintsem eltörölni a Föld színéről. (Ráadásul Netanjahu döntésképtelensége és állandó halogatósa kifejezetten jót tett a gazdaságnak, amely ily módon többnyire elkerülte a politikai beavatkozások okozta károkat, s követhette saját öntörvényű útját.)

A legfőbb külső ellenségek mellett a korosodó Netanjahu mind paranoiásabban látja az ország belső ellenségét is. Az első e sorban az ország húsz százalékát alkotó arab kisebbség – őket az ősi tűzvész idején egyenesen gyűjtogatással vádolta meg. Ám ahogy a korrupciós nyomozások egyre több bizonyítékot tárnak fel vele szemben, komoly ellenségévé válik a gyanús ügyleteket kiszivárogtató média is, a „bolevard” hazudozók, akik ellene és családjára ellen uszítanak. Eddigi utolsó, 2015-ös választási győzelme előtt baloldali túlsúlyt ígértek a közvélemény-kutatók, de az utolsó pillanatokban sikerült fordítani. Benjamin Netanjahu levonta ebből a tanulságokat; új jobboldali-vallássos koalíciója a hatalom megtartása érdekében a látszatokkal sem nagyon törődve látott hozzá a demokratikus jogállami fékek és ellensúlyok lebontásához, elsősorban az alkotmánybírósként is működő legfelsőbb bíróság hatalmának gyöngítésével. ■

A cikk eredetileg a Magyar Narancsban jelent meg.)

Magyar pokol – izraeli pokol

A KULTÚRÁK TÜKRE A VICCEKBE

..... Ligeti Zsuzsi .....

Két viccről szeretnék most mesélni. Mindkettő a pokrolról szól és egy-egy nemzet bemutatására van kihegyezve, ezért ez a két vicc együtt jár, és komoly igazságokat takar...

Előbb az izraeli életfelfogást bemutató viccet ismertem meg kívándorlásom harmadik évében. Talán éppen a kezdeti nehézségeimről panaszkodtam új kollégáimnak, amikor Eszter, a felettem mesélte ezt a – mondhatni mindent megmagyarázó, ám egyben megnyugtató – viccet, amellyel azóta magam is igyekszem mindenki mást megnyugtatni, aki az enyémhez hasonló nehézségekkel küzd.

Kohn a pokolra jut, ahol Gábrriel arkangyal közli vele, hogy azért van ott, mert sok rosszat tett, ám választhat háromféle pokol közül.

Az első az amerikai pokol, ahol a napirend szerint minden nap nyolckor kelés, majd két percre száz fokos olajba teszik, két percre kivesszik, majd vissza, ki-be-ki-be este nyolcig, utána buli a Broadway-n.

A második a francia pokol: itt is minden nap nyolckor kelés, majd két perccig száz fokos olajba teszik, két percre kivesszik, ki-be-ki-be este nyolcig, utána buli a Champs Elysées-n.

A harmadik az izraeli pokol, ahol szintén minden nap nyolckor kelés, majd szintén két perccig száz fokos olajba teszik, két percre kivesszik, majd vissza, ki-

be-ki-be este nyolcig, utána pedig pitát és falafelt kap mindenki.

– Pita és falafel, buli helyett?! – ámul Kohn. – De mégis ki választja az izraeli poklot, amikor a másik kettő sokkal jobban hangzik?

– Sokan – feleli Gábrriel arkangyal. – Az izraeli pokolban a reggel nyolc nem pont reggel nyolc, az este nyolc nem pont este nyolc, a két percc sem két percc, a száz fok sem pont száz fok és a pita és falafel sem pont pita és falafel...

Valóban nehéz ezzel megbarátkozni, pláne Magyarországról (Európából, vagy még tágabban Nyugatról) jöve, ahol az ember száznak érteke van, a szabályok (elvileg) szentek és sérthetetlenek, és ha valamit közzétesznek, azt senki nem kérdőjelezi meg... Ezzel szemben itt az ember tépi a haját az örületől, mert hiába néz utána bárminek az interneten – nyitvatartásnak, fogadóidőnek, sőt buszmenetrendnek vagy mozmiműsornak –, kiderül (szinte kivétel nélkül mindig), hogy a közzétett információk közé sincs a valósághoz. Nem azért, mert nem frissítik az adatokat, hanem egyszerűen mert bár az a hivatalos verzió, de most épp valami más van – legyél már egy kicsit rugalmasabb...

Ráadásul nem csak a hivatalos honlapokról van szó, hanem akár egy telefonos egyeztetés esetén is így járhatunk.

De ahogy a viccbe is, bizony, minden rosszban van valami jó, és ennek az izraeli slendriánságnak nem egyszer találko-

zik az ember a jó oldalával is. Én utoljára éppen tegnap, amikor a zárási idő előtt tíz perccel érkeztem egy hivatalba, és a sorszám szerint több mint százan voltak előttem. Bár jó másfél órával később, de bejutottam, mert ahogy az olajban töltött két perc, úgy a zárási idő is rugalmas. No meg nem mellékesen félnek ám a lincseléstől is, hiszen az is előfordul erre felé. (Ahogy azt a megkéselt autóvezetés-vizsgázató vagy rendelőjében agyonlőtt pszichológus esete is mutatja, sok itt a hirtelen haragú, stresszt és csalódást nem jól kezelő, erőszakos ember...)

Mindemellett az ember nem teljesen esélytelen, ha a tömegközlekedési járműveken akarja elsími keserű sorsát az ellenőrnek, és ezzel kikönyörögni a kegyes elengedést – mert ahogy az indulatok hamar elszabadulnak, úgy az emberiség is – amelynek szoros velejárója az a másik különlegesség is, hogy itt nem feltételezi senki, hogy a másik szánt szándékkal akarná becsapni, átvágni, legyen az akár cég, akár magánember. (Persze azért itt is lopnak, vannak betörések, de mégis.)

Nem sokkal az izraeli viccel történő megismerkedésem után jött szembe velem annak magyar párja:

Szent Péter látogatást tesz a pokolban, és személyesen Lucifer kalauzolja. Ahogy mennek, egyszercsak feltűnik egy nagy üst, amelyben emberek főnek: körülötte fegyveres örök ütlegek vissza azokat, akik megpróbálnak kimászni.

Szent Péter megkérdezi: – Kik ezek?

– Ezek itt oroszok. – hangzik a felelet. Mennek tovább, a következő üsthöz érnek, de itt már csak egy tábla van mellette: „Kímászni tilos!” – és valóban, senki sem mászik ki.

Szent Péter csodálkozik: – És ezek kik? – Ezek itt németek.

Következik a harmadik üst, de itt se ő, se tábla. Szent Péter döbbenten kérdezi: – Mégis hogyan lehetséges ez...?!

– Ő, ezek itt magyarok – magyarázza Lucifer. – Nekik nem kell semmi, ők viszszarángatják egymást.

Ebben a viccbe is keserűen csillan meg az igazság – hogy a szomszéd mindig zöldebb kertjéről már ne is beszéljék, meg ugye az ő tehenéről, ami szintén döögölj meg, ha már az enyém is elpatkolt.

A nagy különbség a két ország és kultúra „pokla” között az, hogy míg az izraelinek van jó és rossz oldala is, a magyarért viszont senki sem lesz egyhamar halás.

Persze lehet, hogy mióta nem élek Magyarországon, nagyon sokat változott a magyar nép, tán jó irányba, kívánom, hogy úgy legyen, mert különben ajvé...

En nyitott vagyok javaslatokra szülőföldem védelmében... Nosza, ki kész megcáfolni? Én örülnék a legjobban, de tényleg. ■

Abszurdisztán Izraelben

AVAGY „EZ ANNYIRA MAGYAR”

..... Steiner Kristóf .....

...szoktuk mondani fanyalogva, amikor kicsinyes és stílustalan, szálnalmas és megvetendő viselkedéssel, bánásmóddal, megközelítéssel találkozunk. Míg a franciák büszkék nemzeti öntudatukra, a briteknek meggyőződésük, hogy az izetlen fogásaik a kulínáris gyönyörök netovábbja, az amerikaiak úgy vélik, az egész világ az ő kicsinyített, fakó másuk, a spanyolok pedig máig nem hajlandók elfogadni, hogy nem a spanyol lett A Világnyelv, mi egyszerűen csak egyenlőségjelet teszünk a funkcióképtelenség és a magyarság fogalma közé. Ironikus, nemde?

Elmlékszik még valaki az Izraeli Magyar Szabadidőközpont? Közel egy évtizeddel ezelőtt, amikor Tel-Avivba költöztem, épp a számyait bontogatta ez az izgalmasnak ígérkező kezdeményezés, ahol a tervek szerint magyar nyelvű dráma-terápia-csoport, agyagozás, gyöngy-fűzés, gyermekprogramok, játékos nyelvtanulás, könyvcserere, közösségi főzés, kirándulások, és – mintegy fél éven át általam vezényelt – kreatív írás kurzus volt

irodalmi pályázatot – majd lapunk betördelése után a könyvtár oldaláról jeleztek: visszavonják a békejobbot.

És akkor még ott van a linkkább a legidősebbekhez szóló Choma Alapítvány, meg a különféle, haldokló magyar páholyok, meg a be-bezáró, majd újra feltűnő, majd ismét bezáró magyar éttermek, cukrászdák és kávézók, amelyeknek közös rákfenéje nem más, mint hogy mi, magyarok valahogy képtelenek vagyunk egymás sikerét építeni, vagy legalább örülni a másik diadalának.

Miközben az olvasóink azon kötekednek, hogy verremenő dráma volt-e eltávolítani a keresztjérvényt az Új Kelet hasábjairól (igaz, az elmúlt egy évben egyetlenegy kitartó család küldte be a megfjést lapszámról lapszámrá), a friss olék egyre csak jönnek és jönnek Magyarországról, és szeretnének részt venni valamiben.

Valamiben, ami épít, nem rombol, valamiben, aminek adhatnak ök is, és ami-ből kaphatunk mindannyian – de nem lehet. Mert újat álmodni egyet jelent azal, hogy „ki akarod húzni a talajt a másik lába alól”. Mert egy már meglévő szerveződéshoz csatlakozni annyit jelent, hogy „elköteleződöttél, letted a vokszod”. Még

abban sem tudunk megegyezni, hogy „izraeli magyarok”, „magyarajkú izraeliek”, vagy épp „magyar származású zsidók és nem zsidók” vagyunk, mert minden egyes megközelítésbe illendő belekötni, és fennkölten kiosztani mindenki mást, akinek tőkmindegy a címke, csak a közös cél számít(ána).

Hát ezért kellett több ezer kilométerrel arrébb költözni? Hogy a hátramaradt magyarokkal szemben felsőbbrendű öntömjenézés közepette nyírjuk ki egymást – pontosan ugyanolyan elfuserált magyar virtusban, ahogy azt a „magyar magyarok” teszik? Jó lenne, ha nem így lenne – de úgy fest, az alma nem esik messze a fájától, akkor sem, ha épp szent meggyőződéssel granátalmának képzelet magát. Szeressük már egymást, gyerekek Madách Imre szavait idézve: „Örüljön, aki él – vagy ha nem tud is örülni, legalább kacagjon.” Kétségkívül volna min... ■

Apámról mesélek

RAFI KISHON VISSZAEMLÉKEZÉSE

Folytatás az 1. oldalról

Szóval az apám is átkozta a munkáét, de magyarul, mert még nem tudott héberül rendesen. Fejében akkor egy pillanatra örült gondolat villant át: „Lehet, hogy nem is az tanács alkalmazottja, hanem egyszerűen egy örült, aki ellopott egy légkalapácsot és úgy döntött, csak úgy beteges elragadtatásból, hogy itt fog fúrní a mi utcánk közepén?”

Ha valaki ekkor apám fölébe suttogetta volna, hogy ez az esemény számára az eszeveszett humoros alkotás kezdete lesz, amely meghódítja Izraelt és a nagyvilágot, akkor bolondnak vélte volna az illetőt. És ha tovább mondta volna neki, hogy ő írja a Biblia után a legnagyobb példányszámban kiadott és legtöbb nyelvre lefordított héber nyelvű könyvet, vagy hogy ő lesz a legsikeresebb és a legtöbb díjjal jutalmazott forgatókönyvíró Izraelben illetve az egész világon, akkor biztosan azt mondta volna neki az erős akcentusával: Megbolondultatok? Egy szót sem tudok héberül! És soha nem tanultam a filmezést!

A humoreszket – *Csatoma Tel- Avívban* – a traumatikus eseményt követően írta és a Davar című újság publikálta 1951-ben, két évvel azután, hogy Izraelbe emigrált Magyarországról egy szó héber nyelvismertet nélkül, később ez megjelent az első könyvében is (*Eléf gadia vegadia*). A humoreszket úgy zárt intézetből megszökött örltről szól, aki ellop egy légkalapácsot és elkezd ásni a város főutcájának a közepén. A rendőség és az önkormányzat hivatalnokai ahelyett, hogy

azonnal kórházba szállítanák, ösztönösen együttműködnek vele. A zűrzavar, a butaság, az ego és a hatalmi játszmák alapelemei a sztorinak, mert ezek éppúgy jellemzőek a bürokráciára és a kormányra Izraelben és az egész világon egyaránt.

Egy meleg déli órában történt 1968-ban, amikor a családom és én kiléptünk az autentikus magyar Kispipa étteremből és gyalog elmentünk az Allenby mozihoz, ahol az apám megállt, széttárta a karját, és azt mondta nekünk: Néhány hónapon belül fel fogom építeni ezt a mozit, és 150 méter Allenby utcát a Herzliai stúdióban.

Minden józanul gondolkodó ember azt gondolta volna, hogy egy logikátlan megalkotásba utközött, de én 11 éves gyerekként teljesen ésszerűnek tekintettem apámé kijelentést, mert, hogy minden kisfiú számára, az apám számomra is mindenható volt.

Aztán nemsokára valóban izmos munkások segítettek felmászni a laza szerkezetű, kartonból, csövekből és rétegelt lemezből készült díszlet-építményre. Sikertől némi erőfeszítéssel eljutnom a rögtönzött tornácra. Félelmetes volt az elem taruló látvány. Tel-Aviv Allenby utcája teljesen megsemmisült. Árkok barázdálják az utat, koszhalmok és kövek mindenhol, nagy buldózerék tovább ássák a csatornákat a tenger felé.

Ez a *Blaumilch-csatoma* című film díszlete, amit a Herzlia Stúdió parkolójában építettek fel. A filmet apám írta, rendezte, és ő volt a producere is 1969-ben, és én is

elnyertem egy kis szerepet ebben a nagy filmben.

Apám egész gyerekkorunkban a 8mm-es kamerájával üldözötte Amir öcsémet, Raanana húgomat és engem. Kérte, hogy a rendezői utasításai alapján rendeződjünk különböző pózokba és helyzetekbe. Minden szombat este lelkesen néztük az öszszévágott filmeket, melyekben mi voltunk a sztárok.

1963-ban apám úgy döntött, hogy már elég filmes tapasztalatot szerzett a család fényképezésével, és hogy egy intelligens ember bármit sikeresen véghez tud vinni – beleértve egy egész estés film elkészítését is. Így jött létre a Szallah Sabbati, az első Oscar-díjra jelölt izraeli film, amely azonban elnyert két arany Glóbuszt, valamint számos más nemzetközi díjat. (Mellesleg a második izraeli film, amelyet később Oscarra és Arany Glóbuszra jelöltek az *Azuláj rendőr* volt – véletlenül szintén az apám filmje.).

Apám 1924-ben született Budapesten, és magyar zsidóként élte túl a zsidótörvények éveit és a holokausztot. Sikertől megszökönie a munka- és megsemmisítő táborból és túlélte Budapest bombázását is. Amikor 1949-ben kivándorolt Izraelbe egy szót sem tudott héberül. Átmeneti táborban élt és kibucban, majd Tel Aviv-ba költözött. Két hónap múlva már humoreszketeket írt az Új Keletnek, de közben elkezdett héberül is tanulni. Az évek során a világon a legnepszerűbb héber íróvá vált és a legsikeresebb filmrendező lett Izraelben. Kilenc darabját mutatták be a világszerte nagy sikerrel.

És közben apa volt, aki születésemkor a „Doktor” keresztnévet akarta nekem adni, mondván: „Tudod te fiam, hány év tanulást spórolok én meg neked ezzel?” ■

Dr. Rafi Kishon

Der beste Vater von allen: Ausgewählte und kommentierte Geschichten von Rafi, Amir und Renana Kishon, Langen-Müller, 2016 Fordította: Gálfy Mónika

Kezdve a fából készült repülőktől, amiket gumiszalaggal lóttunk a magasba, a benzines „Stuka” harci repülőökgig. Ez utóbbi általában rögtön a felszállást követően lezuhanat és darabjaira esett szét. Apám utána hetekig szöszmötölt rajta, hogy az a következő rajtolást követően ismét fájdalmasan zuhanjon a mélybe.

Amikor negyedikem voltam apámnak az az ötlete támadt születésnapomon, hogy eljön az iskolámba és bemutat egy filmet, amit rólam készített az állatkertben. A boldogságom határtalan volt. Annyira büszke voltam, hogy az osztálytársaim megnézik az apám által készített remekművet. A filmen én vagyok látható, ahogy a szobámban állatokat nézegetek egy gyerekkönyvben. A kamera innen átvált az állatkertre, arra az állatra, amit éppen utolsóként néztem a könyvben. Mindez grimaszokkal és bolondozással kísérvé, ami természetesen a film művészi értékét szerfelelt növelte. Két nappal az ünnepeles ösbemutató előtt azonban eszembe jutott egy szörnyű jelenet, amelyben egy óriás piros fenekű pávián látható, és közvetlenül utána az én nagy jelenetem következik: lehúzott nadrággal, közeliben a legfeltettebb testrészemmel.

Totális pánikba esve kértem apámat, hogy azonnal vágja ki ezt a részt, különben nem jelenhetek meg soha többé az iskolában. Ö erre a legnagyobb higgadtsággal bólogatott és megígérte, hogy gondoskodik a kivágásról. Biztos azonban nem voltam benne, hogy így is tett, így az egész filmvetítés alatt tükörn ültem. Ez volt életem legizgalmasabb filmje. Ám az én kedves apám tényleg cenzúrázta a filmet, így a jövőm megmenekült. ■

Azon a hajnalon az asszony felült az ágyában, kicsit bántult a levegőbe, aztán megböködöste az oldalamat:

– Kezdődik – mondta –, rendelj taxit... Csendben, nyugodtan felkeltünk, és felöltözködtünk. Néhány megnyugtató szót motyogtam az asszonynak, jóllehet nem volt rá semmi szükség, hiszen mindketten intellektuális beállítottságú, felvilágosodott emberek vagyunk, akik tudjuk, hogy a szülés természetes biológiai folyamat, melyet semmi esetre sem lehet csapásnak felfogni. Kényelmes, higgadt cihelődés közben eszembe jutott az a sok ostoba vicc meg karikatúra, amely a várandós apát mint távcigarettázó félőrült lényt állítja be, aki egész napját a városzobában tölti meddő téntfergessel. Hát persze más a vicc, és más a valóság.

– Akarsz újságot, fiacskám? – kérdeztem. – Nem szeretném, ha unatkoznál...

Becsomagoltunk a gondosan előkészített bőröndbe néhány képeslapot, csokoládét, és persze a kötést, a világoskéket rékli. A taxi idejében előállott, menetrendszerűen megérkeztünk a kórházba, és kiszálltunk. A portás felvette az adatainkat, majd beküldte az asszonyt szűlni. Utána akartam menni, de a portás bezárta az orrom előtt a kaput:

– Maga, uram, itt maradj – jegyezde meg –, magára itt semmi szükség...

Beláttam, hogy igaza van. Az apa ebben a stádiumban már ügysem segíthet, és csak zavart okoz. Világos. Nejem is ebben az értelemben nyilatkozott:

– Menjél haza dolgozni, mint rendesen. Délután, ha kedved tartja, nyugodtan látogass el egy moziba...

Kezet fogtunk, homlokom csókoltam, és elváltunk. Ennyi az egész. Lehetőség, hogy kissé ridegnek tűnök az olvasó előtt, ezen nem tudok segíteni, ilyen vagyok: megfontolt, józan – férfi. Amint az asszony telt alkaja eltűnt a hajnali félhomályban a tejuvészes ajtó mögött, módomban állt felvilágosítani a környezetemet. A portás fülkéje előtt levő kis padon egy tucaat sápadt és ideges apajelölt cigarettázót, mintha jelenlétük bármilyen befolyással volna a dolgok alakulására. Ezenkívül minden pillanatban befutott egy-egy remegő férfi, hogy aszongya:

– Nu?!
Az álmos szemű portás unottan végigpislant az előtte fekvő listán, kikapar valamit a foga közül, jó hosszasan ásit és kiböki:

- Lány.
- Mennyi?
- Kettőkilencvenöt.

Erre az atya a nyakamba veti magát, és boldogan nyúszíti, hogy kettőkilencvenöt, kettőkilencvenöt. Idióta. Mit érdekel engem, hogy hány kiló a porontya? Felőlem lehet tíz kiló is. Milyen komikussá tud válni egy férfi, ha kivetkőzik emberi mivoltából. Szinte szájalmas. Elhatároztam, hogy haladéktalanul hazatérek rendes napi munkámhoz. A cigarettám is elfogyott időközben. Már-már indulófélben voltam, amikor eszembe jutott, hogy talán mégis illene beszélni az orvossal, hátha szükség van valamire, vagy mitudomén. Formalitás, de ezen át kell esni. Be akartam nyitni a vasajtón, de a portás hallani sem akart róla. Megmagyaráztam neki, hogy én különleges eset vagyok, de ez sem hatott. Szerencsére épp akkor jött ki az orvos, odaléptem hozzá, bemutatkoztam, és kérdeztem: miben állhatok rendelkezésére?

– Délután ötkor lesz szíves újból érdeklődni – így az orvos –, semmi esetre sem előbb.

– Természetesen. Csupán gondoltam, ha mégis van valami időközben...
– Csak délután öt után kérem, addig semmi értelme sincs. Miután az orvost letudtam, teljesen megnyugodva tértem haza, és nekiláttam az írásnak. Csakhamar kiderült azonban, hogy nem fog az agyam. Ilyesmí alig szokott velem előfordulni, nem tudtam az okára rájönni. Talán nem vagyok kialudva? Vagy az esős idő? Esetleg az zavar, hogy az asszony bent van? Mert ez is lehetséges. A túlzott közömbösség sem helyes. Voltaképpen mégiscsak ritka eseményről van szó, amely közelről érint. A fiu valószínűleg szimpla gyerek lesz, egészséges, virgonc, de semmi rendkívüli. Gimnáziumot fog végezni, majd diplomáciai pályára megy. Ez esetben ajánlatos, hogy nemzetközileg is érthető héber nevet adjunk neki, mint mondjuk Ráféal, aki tudvalegőleg nagy holland festő. Esetleg külügyminiszter lesz a srácból, kellemetlen volna, ha az ENSZ-ben nem tudnék kimondani a nevét. Igen, gondolni kell az ország érdekeire is. Nem engedem a gyereket fiatalon házasodni, inkább sportoljon, vegyen részt az olimpián. Gátfutás. Diszkosz. Sok nyelvet fog tanulni Rafi, és valami atomfizikát. Persze nem kényszeritem; ha aerodinamikára van kedve, tanuljon aerodinamikát.

Apa született

EFRAIM KISHON NOVELLÁJA

Talán lány lesz?

Tényleg meg kéne érdeklődni. Lassú, kényelmes mozdulat-fal felveszem a telefonkagylót:

– Nincs még semmi újság – mondja a portás. – Ki beszél?

Volt a portás hangjában valami furcsa rekedtség, amely mintha leplezni igyekezett volna bizonyos dolgokat. Kissé idegesen vettem kezembe a lapokat, hogy átfussam őket. „Kétféjú kecske született Peruban” – írja két hasábon valamelyik megveszekedett barom. Tényleg ki kell irtani az összes újságitrókat. Úgy érsem, elkezdett az ideje, hogy újból érintkezésbe lépjek az orvossal. Elbogarogtam a kórházig, és bekigyóztam egy körülmetélős társulattal.

– Mi megy itt? – förmedt rám az orvos a folyosón. – Mit keres itt?

– Csak éppen erre jártam, doktor úr: gondoltam, beugrok egy pillanatra. Van valami újság?

– Megmondtam, hogy ötig ne jöjjön. Sőt, akkor se. Majd telefonon értesítjük.

– Kérem szépen. Csak azt akartam tudni...

Az orvosnak tényleg igaza van. Nincs semmi értelme ennek a meddő szaldgálásnak. Szinte érthetlennékn tűnt előttem, hogy a hajnalban látott apajelöltek még mindig ott ülnek a padon. Kíváncsiságtól eltelve leültem melléjük, mert érdekelt a dolog pszichológiailag. A mellettem ülő úr fölünyesen megsejté, hogy ő már a harmadikat várja, eddig egy fia és egy lánya született (3,15 és 2,70, fogós). A többiek is mutogatták a fényképeket. Nagyon élszégyltem magam, de aztán hirtelen ötletöl kapatván előhúztam az asszonyka röntgenképét a kilencedik hónapban.

– Csinos – jegyezték meg a kollégák –, nagyon jó benyomást tesz...

Már másodsorú vásároltam cigarettát, de ennek ellenére állandóan az volt az érzésem, hogy valamiről megfelekedtem. Megérdeklődtem a portásnál, hogy mi a helyzet, mire azt felelte:

– Cccc.

Két óra múlva elmentem a szemközi virágkereskedésbe, és felhívtam onnét az orvost, de csak egy női hang válaszolt. „Nincs semmi újság – mondta –, telefonáljon holnap reggel.” Kérdeztem, hogy mivel beszéltem, mire azt mondta, hogy a telefonoskissasszonnyal. Gyerünk moziba! Valami James Dean-filmet adtak. Egy fiúról volt szó, aki gyűlöli az apját. Micsoda baromságotok készítenek manapság Hollywoodban. Különben is látogatom lesz. Világosan érzem tudat alatt. Chefcibának fogják hívni. Felőlem lehet archeológus is, a lényeg, hogy ne menjem feleségül pilótához. Nem, pilótába semmi esetre sem egyezem bele. Uramisten, maholnap nagyapa vagyok. Hogy repül az idő? De miért van itt ilyen sötétség? Hol vagyok? Ja igen, a film. Kinek van türelme végignézni az ilyen ostobaságokat? Szépen kimegyünk a felénél, az utca hús levegője fel-frisssít. És most? Talán nézzünk el a kórházba? Veszek egy nagy csokor gladióluszt, mert a virágkereskedés küldönceit minden további nélkül beengedik. „Huszonnegyves szoba” – vettem oda a portásnak, és az este lapát betéremem.

Az orvos rákvörös lett, amikor meglátott:

– Mit akar itt a virágokkal? – hörögte. – Hol vagyunk mi még attól? Menjzen haza, az isten szerelmére, vagy gomboka leszek.

Megmagyaráztam az orvosnak, hogy a virág csak trükk, tu-

dom én nagyon jól, hogy nincs még semmi, csak gondoltam, hátha van valami. Az orvos mondott egyet s mást orszúl, és otthagytott. Kint a kórház előtt váratalruln eszembe jutott, hogy mit felejtettem el: már huszonnegy órája nem ettem. Gyorsan haza bekapni valamit. Illetve étvágyam valahogy nem is volt, csak ittam négy-öt pohár vizet, aztán piszamát öltöttem, és ledőltem. Ez nagyon egészséges, megnyugtítja az embert. Miért kékis? Miért kékis a gyerek? Megvan! Ikrek. Úgyiszólván biztos. Annál jobb, két légy egy csapásra. Nevük? Góg és Magóg. Gyakorlati nevelésben fogom őket részesíteni. Textilkereskedő lesz mind a kettőből, hogy ne ismerjenek inséget. Csak ne hallanám folyton azt a furcsa zümmögést, a szoba is olyan homályos lett az utóbbi időben, és mindenféle színes karikák ugráncdoznak benne. Felhívtam a portást. Nincs semmi. Akkor dögölj meg! Aljas gazember! Gondom lesz rád, ha a lányom megszületett. Már megint nincs cigarettám. Hol lehet kapni ilyen késő este?

Talán a kórház környékén? Sietek el, de a szomszéd utánam szalad, hogy aszongya, el tetszett felejteti nadrágot felvenni. – No nézd csak – mondom felszabadultan kacagva, és visszamegyek a nadrágrét, és közben folyton nevetek, pedig már elég volt, de nem tudom abbahagyni. A kórháztól pár száz lépésnyire eszembe jut a Joísten. Sosem szoktam imádkozni elvi okokból, de most nem lehet elzárkózni. Drága jó Istenerem, ki vagy a mennyekben, csak most az egyszer segíts, hogy a lány fiú legyen s lehetőleg normális, nem miattam, nemzeti szempontból szükségünk van egészséges, remek embertipusokra...

A járökelök figyelmeztetnek, hogy ne térdeljek a hívós járdán, mert felhárom. A portás már messziről jelzi, hogy ccccc. Krach! Bezúrom a vaskaput, és hömpölygök a tejuvéj felé. A bestia üvölt utánam. Úvöltés, üvöltés, üvöltés szögyenyfoltja! Aki most megállit, annak nem ér az élete egy lyukas garast sem...

– Doktor úr! – bömbölöm a homályos folyosókon tántorogva –, doktor úr!

– Hát ide figyeljen – jön a rákvörös –, ha még egyszer érdeklődik, kihívom a túzóltókat! Ki hallott már ilyet! Vegyen be brómot, ha ilyen hisztérikus...

Én hisztérikus? Én hisztérikus?! Ha nálam lett volna a bicskám, belégyakintom a diplomás gazember hasába. Ezek orvosok? Fehér köpenyes brigantik, uram!

Irok én egy olyan levelet a Ben Gurionnak, hogy nem teszi az ablakba! Leültem kinn a padkára, jó közel az ajtóhoz. Amíg nekem gyereket nem születik, innét felkelve nem lesz. Kinek van cigarettája, uraim? A portás idegrohamot kap tőlem. Na és? Szégyen-e, hogy izgatott vagyok? Ma van a fiam születésnapja, vagy mi a szösz? Csak ne volna olyan sok színes karika a levegőben. Mi zümmög folyton a fejemen? Tízennyeg óra harminc perc – és még semmi! Hogy az az asszony milyen mázlistá, hogy nem kell mindezt itt kint végigizgulnia. Te szent isten: talán kiderült, hogy nem is állapotos, csak felpuffadt a hasa a pattogatótt kukoricától. Csaló bagázs. Nem! Ráféal nem lesz diplomata! Nevelőnőnek adom a lányt. Vagy kibucba. Vezekeljen. Én is kibucba vonulok. Holnap. Még egy utolsó cigarettát, kérem szépen. Hős vértől pirosult gyaszter söhajtvá köszöntlek, nemzeti nagy létünk nagy temetője, Mohács. Ékszereket kéne venni az asszonynak, vagy perszabandó. Persze hiába. Valami végzetes dolog történt itt. Igen, most már tisztán érzem. Ördög ösztönöm sügja, rettenetes tragédia játszódik le odabenn. Az én előézetem sosem csal. Ez a vég. Elvonszolom magam a fülkéig. Beszélni már nem tudok, csak nézek a szemeimmel.

- Ja igen – mondja a portás –, fiú.
- Mi? – mondom. – Merre?
- Fiú – mondja a portás –, három és fél kiló.
- Hol? Minek?
- Maga Kishont Ferenc?
- Nem tudom... lehet... egy pillanat...

Kihúzom a személyazonosságú papirokat. Tényleg én vagyok.

– Igenis! – mondom. – Miről van szó?

– Fia született! – üvölti a portás. – Három és fél kiló! Fiú! Nem érti?...

Rávetem magam, hogy megcsókoljam. Sokáig váltakozó szerencsével bírköztünk, aztán rekedt üvöltéssel neki az éjszakának. Pont most egy lélek sincs a közelben. Ki hitte volna, hogy még tudok cigánykereket hányni? Végre jön egy rendőr, és rendreutasít. Gyorsan megcsókolom.

– Három és fél kiló! – harsogom a fölébe. – Három és fél kiló!...

– Mázálotv! Gratulálok! – mondja a rendőr, és megmutatja a kislánya fényképeit. ■

**Efrájim Kishon 111 humoreszke
Officina Nova Kiadó, Budapest, 1990**

„Egy rajz-bank van a kezemben”

VADÁSZ ÉVA INTERJÚJA BOAZ FINE RAJZMŰVÉSSZEL

Sötét a nézőtér a Tel-Avivi Operában a TED rendezvényen. A rövid előadások ütösek, de egész nap egy ebédszünnettel végigülni őket hosszú. Ez a TED azonban más, mint a többi, mert van egy mozgó, fejlődő, sztorivá kerekedő színpolt. A szölyéktől levezető lépcső mellett egy kamera reflektora világít meg egy langaléta fiatalembert, aki hatalmas papírra rajzol. Filctollal. Az előadásokat rajzolja. Ezúttal nem a TED előadókkal beszélgettünk, hanem vele, Boaz Fine-nal.

A fiatal grafikussal Cur Jigal-i stúdiójában találkozunk.

– **Hogyan definiárod magad?**

Az animátor borzalmas egy szó. Pedig animátor vagyok. Animációt tanultam a Camera Obscurában. De ma már csak ceruzával és tollal dolgozom, nem számítógéppel. Mesekönyveket, alkalmazásokat illusztrálok, rendezvényeket, rajzfilmeket rajzolok, foglalkozásokat tartok. Valójában azért alapítottam meg a Visual Minds nevű céget, mert nem tudtam definiálni magam, csak egy cégen keresztül, amelyben több mindennel foglalkozom. Így vagyok arra képes, hogy bármi, amit elképzelek, megvalósuljon.

– **A virtuális érában kiszálltál, elbúcsúztál a számítógéptől. Mi annyira rémisztó neked a digitális világban?**

Nem tudok megülni a fenekemen. Miután elkészül az animáció, az illusztráció, én tényleg befejeztem. Nem tudok utómunkálkodni. Nagyon repetitív feladatnak érzem. Régen, amikor animációs feladatokat kaptam, mindig leültem a megrendelővel. Megkérdeztem, mit csinál, és örökig ültünk, mire elmagyarázta, és megint órákat, mire én felépítettem a marketingtervet neki. Az egész munkamenetet kifejezetten érdekesnek találtam. Nehéz volt csak az animációra koncentrálni. És ülni. Mozognom kell. Rájöttem, hogy ezt úgy tudom elérni, ha workshopokat szervezek és egyéb nem ülős munkákat.

– **A weboldalad szerint kreatív konzultációt is vállalsz. Mit jelent ez?**

Bármit, amit az embernek meg kell oldania. Ez így nagyon általános, de van olyan, amikor kihívás megtalálni a megoldást egy vizuális projekt megvalósításához. Ilyenkor felteszem a megfelelő kérdéseket, meghallgatom a válaszokat, vizualizálom az elképzeléseket.

– **Művészeti ajándékokkal is foglalkoztál. Ez mi volt?**

Egy nagyon személyes ajándék, amiben benne volt az ajándékozott egész élete. Nem egy boltban vásárolható ajándék. Például, Joel szülinapi buliján kiálltam egy nagy vászonnal, és minden vendég elmondhatta nekem, kicsoda számára Joel. Valaki azt mondta, neki a zsol-

tárokból az a fa, melyet az ember ha meglocsol, az gyümölcsözni fog; volt akinek Joel a kényeztetést jelentette; valaki azt mondta, szeret főzni; valaki egy ágyút látott benne, valaki meg úgy látta őt, hogy ő az, aki mindig ott van, amikor kell. Miután Joelt felrajzoltam a vászonra az interjú alapján, ami egyébként az egész szülinapi rendezvény alatt zajlott, és még haza is vittem a vásznat befejezni, rájöttem, hogy ez nem egy gazdaságos munka. Ezért álltam le a szülinapi festményekkel.

– **Miről szól az új hobby-tanulási műhelyed?**

Eszrevettem, hogy vannak olyanok, akik bocsánatot kérnek azért, mert nem tudnak jól rajzolni. Miért kérjen bocsánatot bárki is azért, mert nem jól rajzol? Például egy könyvelőnek miért kell jól rajzolni? Ha száz embert megkérdez, hogy rajzoljon valamit – és mivel emberekkel dolgozom, alaposan felmértem –, hetvenötven bocsánatot kérnek azért, mert nem rajzolnak jól. A teóriám, amit elkezdtem vizsgálni az egyetemem (Open University) az, hogy ez az első olyan dolog, amiben meg kell felelnünk gyerekkorunkban, értékelni fognak bennünket érte így vagy úgy. Tehát gyerekként bizonyítaniunk kell. Nem olyan ez, mint a beszéd, mert a szó elszáll. Ez megmarad. Tehát először elmagyarázom a rajzolás alaplépéseit, és egyszer-

rűen elkezdünk együtt rajzolni. Kis sikerrel kezdünk.

– **Ilyen, rajzolást egyszerűen tanító könyveket lehet kapni. Ezek az emberek, akik hozzád mennek megpróbálni rajzolni, miért nem ezekből tanulnak?**

Pontosan itt lépek be a képbe én. Az emberi kapcsolat a rajzolástól való félelem megoldása. Meghallgatom őket, beszélnek velük. Rajzolok velük, irányítom őket.

– **Mit jelent számodra a kreativitás szó?**

Mindent jelent és közben semmit. De ha szétszedem a fogalmat, akkor azt jelenti, hogy mindig gondolkodom, mindig rákérdezek mindenre. Egy ötletet sem szalasztozok el – miközben egy ötlet sem szent. A kreativitás-műhelyemben arra veszem rá a résztvevőket, hogy használják a rossz ötleteket. Felvetek dolgokat, és azokkal kapcsolatban megkérem őket, hogy a legrosszabb gondolatokat prezentálják és ne azokat, amiket helyesnek vélnék. A hibás ötletek ugyanannyit érnek, mint a jó ötletek.

– **Önbizalom kérdése a rajzolás?**

Gyakorlat kérdése. Mert ha mondhatok a csoportban rossz ötletet is, akkor nem kell önbizalom. Ez nem trükk, hanem módszer.

– **Benned mikor született meg a művészs?**

Gyerekkoromban. A szüleim látták, hogy firkálok minden fecnre, látták a tehetségemet és megengedték, hogy menjek a saját utamon.

– **Sok humort látok a műveidben.**

A történetrajzolás egy játék. Sok a személyes vicc is benne. Vannak olyanok is, amiket csak én látok viccesnek. Egyébként miután kitaláltam, hogy a festékek helyett filctollat használjak, viccesebbek lettek a karaktereim, a sztorijaim. Több mint egy évig tartott ez az átállás, de nagyon megérté. Mikor végre kitaláltam a filctollas megoldást, közbenéztem és megláttam, hogy sokan csinálják. De közben megláttam a stílusomat.

– **Szorgalmas ember vagy?**

Igen. De volt egy alkotói válságom. (Behajítja az ajtót és egy hasadásra mutat.

Nehéz elképzelni Boazról, hogy berúgja az ajtót. Szelid tekintetű, kedves lényű és a beszakadt ajtó ellentmondanak egymásnak.) De akkor is sokat dolgoztam, csak nem előremutatón. Köröket futottam. Nem volt meg az eszközőm. Elvesztett. Éveig nem voltam tisztában azzal, hogyan kell önképződni, csak vártam, hogy repüljön a számba a sült galamb. Ez azért volt nehéz, mert a sült galamb ritkán repül. Közben úgy véltam, mindent tudok. Nem szerettem a számítógépekben élni. Megölt a digitális világ. Mindig tudtam, de elkezdtem értékelni, hogy van egy rajz-bank a kezemben. A szó szoros értelmében.

– **Ha megnézem az alkotásaidat, sok különböző stílust látok. Melankolikus alakok, harsányan vicces figurák, karikatúrák, mesebeli ceruzarajzok. Változik az idővel a stílusod?**

Igen is meg nem is. Inkább én változom. A hangulataimat látod a különbségekben. A melankólia nem igazi szomorúságból származik. Van, hogy bezárod, és akkor nem vagyok képes egyszerűen olyan könnyed vonásokra, mint általában. Ha a hűs évvel ezelőtti, hűsévés magamat veszem, akkor a stílusom hasonló volt a negyven éves mostani stílusomhoz, csak nem értettem annyit a világó, nem volt önbizalmam, eldobtam a rajzaimat.

– **Van-e nemzetisége a humornak?**

Van az alapvíz, amiken mindenki nevet. Lehet az amerikai, japán, a lényeg, hogy mindenki érti. De aztán van a különböző kultúrák humora. És abban van a nemzeteknek az a része, amit csak ők értenek. Az a kis örült rész, ami nem csak szimplán

GRAFIKABOAZ.FINE

vicces, de van egy népi íze. Nica ve Lechem vagy Aszi ve Guri itt Izraelben erre remek példák.

Az ugyanilyen amerikai karaktereken nem tudok őszintén nevetni, mert azok színpadi gesztusok csak nekem és nem értem a bennük rejlő örületet.

– **A TED rendezvényen megkaptad előre a beszédéd témáját?**

Megmondták előre, mikről fognak beszélni, de csak nagy vonalakban. De azért volt nagyon egyszerű dolgom, mert két színnel dolgoztam, pirossal és kézzel. Amikor egy konferencián rajzolok, az más. Olyankor mennek a 20-40 perces előadások, van időm megérteni a témát. A TED-en néhány perces előadások váltják egymást. Nincs idő belemérülni. Ha nem kapom el időben a fonalt, akkor elveszhetek. A legutolsó beszédhez semmi anyagot nem kaptam. Közben pedig nagyon fáradt is voltam már. A sötétben állva rajzolni a táblára egy napon keresztül, képzeltelhet. Megkérdeztem valakit, miről fog szólni, és azt mondta, nagyon bonyolult a téma, mert biológiai robotokról fog szólni a testben. Nem is gondolta, hogy nekem ez a téma nem bonyolult, hanem édes, mint a méz. Konkrétan, áll-

va aludva rajzoltam meg a robotot, és még élveztem is.

– **Élettel teliek az alakjaid. Te is sokat mosolyogsz, nevelsz.**

Hallom a hangjukat, ismerem őket. Amikor nevető embert rajzolok, én is nevetek, ha szomorút, én is kicsit szomorodom. Ez nem akaratlagos. Amikor dolgozik az ember, kristálytisztának kell lennie. Nem szabad, hogy akár egy rossz gondolat is befolyásolja. A lecsendesedett elme a félelmeket is kiiktatja. Történet már velem olyan, hogy féltém attól, hogy nem jön majd az ihlet, és pont ez a félelem akadályozott meg abban, hogy tökéleteset alkossak.

– **Hogyan tovább? Milyen terveid vannak?**

Efraim Kishon mondta, hogy a különbség közte és a többiek közt annyi, hogy ő befejezi a könyveit. Hosszú ideig tanítottam gyerekeket, és valójában az volt a legkedvesebb munkám. Úgy kezdődött, hogy bementem a Kfar Szaba-i városba oktatási osztályára és bejelentkeztem, hogy szeretnék rajzot tanítani. De kérték a diplomámat. És mivel nekem olyan nincs ugye, mert a Camera Obscura nem diplomát ad, csak oklevelet, elmentem el az Open Universityre, hogy legyen diplomám. Pedagógiát és történelmet tanulok. Ez mindenképp előremutató. A diploma egy könyvem egy képletet befejezése lesz. Negyvenévesen, egy csodás feleséggel, Naamával és három gyerekkel, épp itt az ideje. ■

Nemzetközi show turné
Az operett projekt
Bálostermi operettek
20 fellépő
TENOROK, SZOPRÁNOK, ZENEKAR, BALETT-TÁNCOSOK, JELEZÉK ÉS LÁTVÁNYOS KOREOGRÁFIA
Doboz magyarrai
Tenor és szoprán énekesek, zenekar és balett-táncosok elevenítik meg Kálmán Imre, Johann Strauss, Abraham Pál, Giuseppe Verdi, Lehár Ferenc és sok más alkotó legismertebb áriáit. Részletek hangzóknak majd el a következő művekből: Szivvia, A bajszdörög, Marco Polo, A denevér, Viktória, Bál a Savoyban, A cigánybáró, illetve válogatott musicalekből és olasz dalokból. Ünnepe ez a félnek és a szemnek

Yokneam Ilit Színház Június 1, csütörtök 20:30 Jegyek: 04-9893401 052-8990005 Weboldal: www.hasharon.net	Kiryat Mockini Színház Június 3, szombat 21:00 Jegyek: 04-8806020 Weboldal: www.mozkin-theater.co.il
Názáret Ilit - Heichal Hatarbut Június 4, vasárnap 20:00 Jegyek: Lilach Produkciók 052-2662033 Weboldal: www.lilach-smartticket.co.il Helyszín: 04-6467468	Modiin Heichal Hatarbut Június 5, hétfő 20:00 Jegyek: 08-9737333 Weboldal: www.shows.org.il
Wix terem, Weizmann Intézet, Rehovot Június 7, szerda 20:00 Jegyek: 089467890 Weboldal: www.lotus-online.co.il	Beer Seva Heichal Hatarbut Június 8, csütörtök 20:30 Jegyek: Sefa *8949 Weboldal: ticket4u.co.il
Kfar Szaba Heichal Hatarbut Június 10, szombat 21:00 Jegyek: 09-7640810/1 Weboldal: www.tarbut.kfar-saba.muni.il	Carmiel Heichal Hatarbut Június 11, kedd 20:30 Jegyek: 04-9881111 weboldal: www.htk.co.il

Kedvezményt biztosítunk a következő szervezetek tagjainak: Hever, Pedagógusok Szakszervezete, Tov, Pedagógusok Szervezete, Behatzada, Rendőrök Alapja.
A szervező elérhetősége: Hasharon 03-5400551 www.hasharon.net
Vagy mobiltelefonon 052-3254698
20% kedvezményre jogosít ennek a kuponnak a bemutatása a pénztárakban

FOTO: WIKIPEDIA

Varázs

ESTI SÉTA NAHALALBAN

..... Markovits Mária .....

H etente, amikor vége a timráti munkának-beszélgetéseknek, kollégám levisz a főútra, és az egyik buszmegállónál kicsit félreáll a kocsi, amíg befut valamelyik Haifára tartó távolsági járat. Ez alkalommal, miközben lefele gurultunk a dombról, nem is tudom melyikünknek támadt az ötlete, hogy elmenjünk egyet sétálni. Rendben, de hova? Lehetőleg sima terepen, mondtam én, mert nem akartam légzési nehézségeket kiprovokálni, ugyanis mindketten hajlamosak vagyunk erre. Ötletszerűen mondtam, hogy menjünk be a viccesen UFO-falunak nevezett Nahalalba, hiszen régi vágyam, hogy lassan, tüzetesen megismerjem a kör alakú település „körútját”. Nem nagy ügy, alig 2 kilométeres séta, csak soha nincs rá idő.

Be is mentünk, a körút bejárathoz legközelebb eső részén hagytuk az autót, benne a táskámat – sajnos a fényképezőgépet is –, a mobilt zsebre vágтам, és indulás!

A faluról csak annyit, hogy 1919-ben alakult, jelenleg 75 gazdaságot tömörít. Tudatosan építették körbe: a kör vonalán állnak a lakoházak, onnan sugárszerűen nyúlnak ki a gazdasághoz tartozó mezőgazdasági földterületek, a kör belsejében pedig a település közhasznú épületei: községközség, iskola, orvosi rendelő stb. vannak, azaz minden, amire a falu lakosainak szükségük van. Ugyancsak itt alakult meg egy mezőgazdasági iskola, amelyben a 40-es évek elején Szenes Anikó is tanult. Nem véletlenül talán, több izraeli híresség szülőhelye – írók, tábornokok, zenészek vannak közöttük.

Mi a képen jól látható belső kör 1700 méterén sétáltunk végig. Érzékeltetni szeretném a hangulatot. Gyermekkori emlékek jöttek elő, lenyűgözőtt a csend, a bársnyos sötétség, a házakból kiszűrődő intim fény. A csendet időnként állatbögés szakította meg, fölöttünk ragyogott az újhold, mellette az Esthajnalcsillag, széna- és istállószag áradtak, és nyugalom volt – nem, ennél több: végtelen békeség.

Szülővárosomtól néhány kilométerre volt egy falu – de jó lenne oda visszatérni! –, minden évben ott nyaraltam, amolyan cseregyerekként egy román családnál. Évtizedeken keresztül tartó barátság fűzött össze bennünket, ami úgy kezdődött, hogy az 1946-os éhínség ide-

jén az akkor 17 éves nővéremnek támadt egy ötlete: összevásárolt mindenféle cse-csebecsét, színes szalagokat, gyöngyöket, szappanokat, az akkori kezdetleges kozmetikumokat, és meggyőzte szüleit, hogy engedjék el őt, hadd folytasson cserekereskedelmet a közeli román falvakban. El is indult, bár apának nehéz szívvel engedték meg gyönyörű lányuknak ezt a kalandot, de üresen kontgok az üzletek, szárazság dúlt, és ott voltam én, alig egy évesen, apám látástól vakulásig dolgozott a bányában, tenni kellett valamit. Egy-két nap múlva nővérem az állomásról üzent haza, hogy talicskával jöjjének elé, mert nincs kire hagynia a mindenféle jóval teli zsákokat-csomagokat. Akkor ismerte meg a Popa családot. Hozzájuk ezután két-három nemzedéken átívelő, szinte rokoni kapcsolat fűzött. Az ő kis dél-erdélyi román falujukban, Ponoron, a festői Hát-szeg közelében töltöttem gyermekkorom legszebb nyarait és minden családi eseményüknek tanúi lehettünk. A kapcsolatot szüleim halálával ért véget, majd rövid idő után nővérem és bátyám is követte őket. Mi pedig már messze, 500 km távolságra laktunk, lassan meg is feledkeztünk egymásról... Vajon mi lehet most velük?

M iközben Nahalalon sétáltunk, beszélgettünk. Meg-megcsodáltuk a gyönyörű, jómódról tanúskodó villaszerű házakat, és megpróbáltuk felfedezni bennünk az eredeti falusi épületet, amelyet a modern építészeti jegyében bővítettek ki. Néha sikerült, de lehet, hogy az eredetit lebontották, majd más házat húztak fel helyette. Megfigyeltük, hogy sehol sincsenek kerítések, gazdag, szépen gondozott előkertek mögött húzódtak meg az épületek, rengeteg fa és virágzó bokorral szegélyezett, teljesen szabad bejárattal. Se magas kerítés, se lakattal zárt kapuk, bárki bepillanthat a házak ablakán, láthatja az éppen vacsorázó, tévéző családot, vagy a konyhában ügyködő háziasszonyt. Igazi reveláció, főleg, ha az erdélyi falvak magas, átláthatatlan kerítéseire, kapuira gondolkodok!

Fájó szívvel láttam azonban egy-két lakatlan tünő házat is, talán kihaltak a lakói és nincs, aki fenntartsa a ház mögötti gazdaságot?

Újra megleltem a falusi este hangulatát. Ezt hozta vissza a nahalali séta. Nem is sétáltunk, csak csendben ballagtunk, és én azt szerettem volna, ha soha nem ér véget az újra meglelt varázs. ■

Kelbert Krisztina:
Szemtől szemben
Képek a szombathelyi zsidóság
történetéből

Látványos, alapos és átfogó az az új magyar és angol nyelvű kötet, mely szombathelyi zsidóságának társadalom-, kultúr- és eseménytörténetét mutatja be; 1178 képből, 651 portrén keresztül jeleníti meg a holokauszt előtt 3200 főt számláló helyi közösség mindennapjait, s Szombathely 19–20. századi történelmének eddig rejtve maradt világába nyújt bepillantást. A kötet szerzője, Kelbert Krisztina alapos munkát végzett, az angol fordítás Balogh Róbertet dicséri.

1848-ban Szombathelyen 300 zsidó élt, 1920-ban azonban már 3552 volt a közösség lélekszáma. A zsidók nagy része a kereskedelembe tévékenykedett – így a szerző külön fejezetekben mutatja be a kereskedelemben kívül a boltokat, vállalkozókat, iparosokat, földbérleket és azokat, akik a város építésében vettek részt. Külön rész szól az elismert zsidó orvosokról, gyógyszerészekről, fogorvosokról, ügyvédekről, pénz- és biztosító intézetek vezetőiről.

A zsidó nők helyzetével több fejezetben is kiemelten foglalkozik Kelbert, így megismerhetjük a neológ leányegyletet, a mozdulatművészet női mestereit, a zsidó házasságkötés helyi szokásait és jópár szombathelyi zsidó nőt, akik kiemelkedő szerepet tölthettek be a közösség életében.

A könyv nemcsak a közösség, hanem egyedi családok történetéről is részletesen számol, köztük Stadler Ignác lókereskedő családjáról – egészen dr. Stadler Frigyes városi tisztí főügyészig, s megismerkedhetünk az egyetlen zsidó nemesi családdal, a szergényi Geistek sorsával is.

Mivel a munkaszolgálat miatt a gettóban többségben nők voltak, így a vérszkorszokról szóló fejezet kiemelten szól a női sorsokról az 1944. április 28-tól 1944. június 29-ig, a gettó felszámolásáig tartó időszak alatt.

A szombathelyi zsidóságból csak egy család élte túl a holokausztot teljes létszámban, a többi zsidó család nem vagy csak részben tért vissza vagy teljesen elpusztult. A holokauszt után az ortodox hitközség 136 főt számlált, a neológ közösség 236 főre csökkent.

Kelbert Krisztina kötetét érdemes kézbe venni és elolvasni. Alapos és tartalmas munkával gazdagodott a magyar zsidó történelem könyvtára.

Halmos Sándor

Yellow Design Kft. 2016. 656 oldal

Félreérthető szóvirágok

Kezembe került az Izraelben megjelent „Héz” című turisztikai tájékoztató, amely – többek között – a Magyarországra utazó, a magyar nyelvet nem ismerő turistáknak szándékozott segítséget nyújtani a tájékozódásban ottlétük alatt. A magyar szavakat héber betűkkel át is írták a látogatók segítésére.

..... Róna Éva .....

Mielőtt rátérnék a témával kapcsolatos példákra, meg kell jegyeznem, hogy a világszerte használt nyelvek sokaságában olyan szavak is előfordulnak, amelyeknek más országokban más-más jelentésük van. Ezért történetem meg az alábbi kínos eset Bukarestben, az egyik nagyszabású lövészernyőn.

Magyarul a „fut” szó szaladást jelent, románul „nemi közösülést”. Egy, a Székelyföldről érkező ifjú lelkesen kiabálta: – Jól fut! Jól fut!

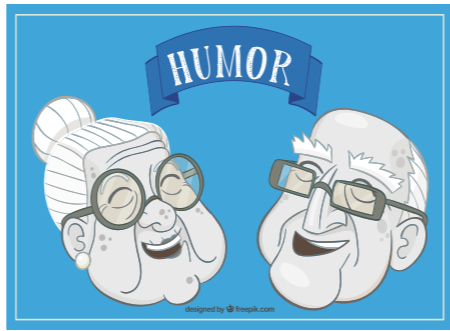
A mellette ülő román férfi mérgesen rávált: – Elég legyen ezekből a trágár szavakból!

Az ifjú tünődve nézett rá. Mit akar ez a hülye? – gondolta.

Rátérve a turisztikai tájékoztatóra: a tájékoztató örömmel ajánlotta a látogatóknak egy csárda meglátogatását. Amikor azonban a gyanútlan turista a vendéglő felől érdeklődött, senki sem értette, mit keres. Ugyanis a héber betűkből kiolvasott szó kiejtve „kszarda” lett. Ha a turista kitartó kérdészköddéssel végre eljutott az említett étterembe, az ételek nevének héber betűs kibogozása újabb kellemetlen helyzetbe sodorta.

A finom meggyelvest „mágyábész” néven, a káposztát „kápustvász”, a töltött paprikát „tolátát papirku”, a pörköltöt „pokolát”, a túros csuszát „turszusz kszuzanah” néven kérte – a brosúra segítségével. A pincér zavartan feszengett, szabadkozva jelezte: sajnos nem érti, mit óhajt a vendég.

Sebaj – gondolta az izraeli –, rendel halat.

– Hálálcel – kérte reményteljes hangon – s döbbenet látta, hogy a pincér ismét tagadólag int felé.

Ha nem ehét semmit, gondolta a vendég, legalább igyon valamit. Megint a tájékoztatóhoz folyamodott egy jófajta bor kiválasztásához. Megtalálta a Bádáksuni káknélut. Azt rendelte. A pincér szegyenkeze töprengett, mi lehet az? Végül felöltött benne, hátha a Badacsonyi kéknyelűről van szó. Kitalálta!

Nem sorolom tovább a példákat. Még csak annyit jegyzek meg, hogy egy szövegnek más nyelven történő írásbeli tolmácsolásakor annak szavanként megegyezőnek kell lennie az eredeti szöveggel. ■

A „héberül lét” nehézségei

Amikor a főszerkesztő megkeresett a felkéréssel, a humor mint a lapszám témája nekem semmit nem mondott. Olyan cudar napom volt, hogy érzésem szerint semmi vicces nem történt velem már időtlen idők óta. Aztán hirtelen elkezdtek előbukkanni emlékeim, az újabb és még újabb esetek, hisz a héberül lét meglehetősen sok mókás helyzetet produkál, amin a mai napig gurgulázva vagyok képes nevetni.

..... Fenyves Gabi .....

A bevezető emlék egyáltalán nem is vicces, de ide tartozik: amikor szüleim nappalijából bámultam az ósi kertre – harmincéves voltam, frissen harmincas, és arra gondoltam, milyen is lesz, amikor agyamban, mint új tömeg, fátyol, réteg megjelenik a héber beszéd, és majd hamarosan, mint varázslat, egy olyan nyelven fogok kommunikálni, amin jelenleg még három szót sem tudok. Ez annál is csodálatosabb színben tűnt fel akkor, mivel kisgyerekkoromtól látszott, hogy nem sok tehetségem van a nyelvekhez.

Abban az időben már túl voltunk a Szohnut-beli felvételikén, és „mégis jó” pedigrémmel megkaptuk a jogosultságot a kivándorlásra. A szótévesztéseken alapuló humoros helyzetek sora már akkor elkezdődött, amikor az alijánkat intéző, magyarul csak szüleitől tanult megbízott – elfojthatatlan vidulásunkra – a házastársak helyett folyamatosan a társasházak kivándorlásáról beszélt. Mikor rákérdezett vidorságunk okára, merev arccal, megütözéssel vette tudomásul azt.

Később friss olé koromban, a grafikai iskola óráján megdöbbenve jegyeztem le, hogy a következő napi házi feladat piros, zöld, sárga elefántok rajzolása, melyeket akármely élelmiszerboltban beszerezhetünk. Rácsodálkoztam a közel-keleti lét addig fel nem fedezett rejtelmére, a minden élelmiszerboltban kapható színes elefántokra – de persze hamarosan kiderült, hogy nem pítrol, hanem pilpeltől, azaz paprikáról volt szó.

Amikor már egész jól beszéltem héberül, az írás még akkor is nagy kihívást jelentett. Mégis minden esetben új lelkesedéssel és bátran vágtam bele. Ez így volt akkor is, amikor kisfiunkat úgynevezett

„kita szfatiba” azaz olyan osztályba akarták átteni, ahol beszédproblémás gyerekeket tanítottak. Én a szegregáció minden formáját elutasítom még akkor is, ha az csupán tanulmányi alapon történik, tehát fellebbezést írtam, számítógépen, melynek szövege nagyon egyszerű volt: „Mi, XY névű gyermekünk szülei fellebbezünk a határozat ellen.” Férjem ugyan tanácsolta, hogy nézzessük meg levelünket egy héber anyanyelvű barátunkkal is, de én lehetetlennek tartottam, hogy bármilyen hiba csuszhatott volna e pár szóba, melyen még a helyesírás-ellenőrző programot is lefuttattam. Végül mégiscsak beadtam a derekamat – és milyen jól tettem! Mert így a gyermekem szülei (horim) helyett szerencsésen nem gyermekünk lyukai-nak (chorim), fellebbezését nyújtottuk be – ezzel később meg is nyerve ügyünknek a tisztelt bizottságot.

Ki hinné, hogy a hibák fertőzőek is lehetnek? Az utóbbi időben például „elkaptam” egy Angliából ideszármazott barátunk tévedését, aki a bankban kölcsön (halvaa) helyett halvaját, azaz temetést kérelmezett, mire a banktisztviselő mosolyogva biztosította, hogy a baj azért nem olyan nagy, egyelőre egy kölcsön is megteszi. Addig nevetgéltem az esetén, amíg aztán én is keverni kezdtem a két szót a telefonban, pirulva...

A legutóbbi esetem meg még az előzőeket is felülmúlta. Most is meg-megráz az elfojtott kuncogás, ahogy ezt írom.

Lányom osztályfőnöke az osztálydekoráció részeként a tábla fölé kiírva egy mondatot kívánt örökérvényűvé emelni az osztály tanulóit előtt – mely vezérmotívumként irányt ad majd nemcsak az évre, de talán egész életükre –, és úgy beszéltek meg, hogy én dizájnolom és intézem a nyomdát. Az osztályfőnök átküldte a monda-

tot, én pedig a nagy rohanásban át sem olvasva, szaladtam a nyomdába a tábla-hosszra szerkesztett, gondosan formált, színes felirattal.

Kedvenc nyomdászom, Simon a jelentést tudakoló kérdésemre ingatja a fejét: nem ismeri ezt a mondatot, és hívja segédjét, amint előgördül lézernyomással az általam idézőjelek közé íktatott mondat. – Nem lehet, hogy ez mégis valami más? – kérdezi Galit mindig nyers hangján. Mutatom a WhatsApp üzenetet, nézi a mobilomban... – De hisz ez egy kérdés, hogy mikor érsz oda! „Hi, matai at magia” – olvassa nekem tagoltan. – Tényleg?! – gurgulázom fulladozva a banális tévedésen, és magam elé képezem a feliratot öles betűkkel a tábla fölött: „Szia, mikor érsz ide?”

Így van ez, ha az ember agyában nem rögzül tízéves koráig egy írásmód formarendszere, és akár fél szemmel is rápillantva nem látja a hibákat – sőt még utána sem, és az ismerős szavak összegabalyodnak... a háj mint köszönés, cháj-já, azaz életté lesz, a matai at magia ha nem is mágiává, de titokzatos és érthetetlen összefüggéssé, mely az élet után talán maga az öröklet bölcsessége...

Este még mindig nevetek, amikor elmesélem otthon az esetet. Egyhangúan arra a véleményre jutunk, hogy ez a mondat nem is olyan rossz mondanak: „Szervusz, mikor érsz ide?” Igen! E kérdés sok jelentést hordoz: Mikor érsz ide, társam, kortársam, megosztani az élményt, létezésünk örömet? Vagy: Mikor érsz ide, ha találkozunk, mi együtt mindenre képesek lehetünk!

Ha majd ideérsz e pontra, ahol én ma, emlékezz rám, és megértheted, miért is voltam ilyen pont ma. És végül, de nem utolsósorban, hogy miért is kék az ég és zöld a fű? Én várok rád, mint bukszus és parvenü. ■

Vigyázz, kész, neved!

TÁRSADALMAINK TITKOS ORVOSA, A HUMOR

Könnyű pesszimistának lenni, könnyű feladni és könnyű ideológiák szolgálatába szegődni. De sokszor még ezeknél is könnyebb – sőt, célravezetőbb – kacagni. Nevetni a híreken, nevetni a politikusokon, a butaságokon és furcsaságokon. Azt viszont kevesen vesszük észre, hogy míg mi kacagunk – addig a világ egy icpicit jobbá is lesz, javítunk rajta minden egyes felbugyborékoló röhögéssel. Ennek a módszernek mutatja be Avner Ziv professzor az alábbi írásában, melyből az is kiderül, milyen kulcsfontosságú szerep jut társadalmainkban a nevetésnek.

Világunk a kezdetek óta nem az a hely volt, ahol minden ember vágyai és álmjai teljesülhettek. Történelmünk nem más, mint próbálkozások sora, melynek célja, hogy javítsunk ezen, és otthonosabbá tegyük az életet – sokféleképpen próbáltuk ezt elérni. Az idealizmus eszméje minden generációban felüti a fejét, és az idealista gondolatok sokszor nem is maradnak csupán eszmék. Azonban éppen az igazságszágogot, békét és egyenlőséget propagáló leggyönyörűbb ideák vezettek az eddigi legszörnyűbb háborúkhöz, legvéresebb forradalmakhoz, tömeggyilkosságokhoz, inkvizícióhoz – a teljesség igénye nélkül. És az eszmék, melyekből kiindultak, mind arra törekedtek, hogy jobbá tegyék világunkat (legalábbis az eszmével előállók csoportja számára).

Évszázadok óta vetjük bele magunkat teljes komolysággal ezeket a tanokba, amelyeket kitalálóik és terjesztőik hatalmas önbizalommal prezentálnak. A kevésbé komoly és önhitt emberek azonban régóta úgy gondolják, hogy a világot megváltoztathatjuk egy kevésbé farszto módszerrel is – a humor segítségével.

A humor gúny tárgyává teszi az emberiség csúfságait, annak reményében, hogy így megszabadulhat tőlük. Ember embert gúnyol. Abszurdításokba fordítjuk legnagyobb bajainkat, hogy megjavítsuk, megváltoztassuk társadalmunkat. Néha óvatosan, lazán, máskor tiszteletlenül és néha vadul támadunk. Az ebből fakadó kacagás pedig megváltja a világot. A humoros erre a funkciójára koncentrálnak Henri Bergson (1859–1941) francia filozófus elmélete.

Az elmélet a humor didaktikus funkciója helyezi a hangsúlyt. Eszerint bármilyen emberi jelenség, amellyel nem ért egyet a társadalom, hamar megkapja büntetését – a nevetést. Ennek köszönhetően a nevetés tárgya vigyázní fog arra, hogy a jövőben ne ismétlje meg azt a viselkedést, amely céltáblává tette. Sőt, a kigúnyolástól való félelem már elég is szokott lenni arra, hogy megakadályozza az elkövetőt tette megismétlésében. A (k)nevetésnek van akkora hatalma, hogy megváltoztassa nem csak egy személy viselkedését, de intézményekét vagy akár teljes társadalmakét is.

Az emberek elfogadni a kritikát, de senki sem szereti, ha kinevetik – és készek akár gonoszul is viselkedni, csak nehogy neveltség tárgyává váljanak. Charlie Chaplin szerint a komédia feladata, hogy kiélezze érkeinket a társadalmi igazságtalanságok észlelésére. Ez a didaktikus megközelítés persze kissé túlzásnak tűnik – ha a komédia csupán oktatási segédeszköz lenne, nem volna sokkal hatékonyabb egy szentmisénél. Hatékonyasága egyértelműen abból fakad, hogy vicces is. Megneveteti közönségét – lenyűgözi érkeiket azzal, hogy tárgyává teszi az abszurditást. Nevetésük felhívja a figyelmet valamilyen ügyre vagy témára, mely az író szerint javításra szorul.

Efraim Kishon, a híres izraeli komikus, drámaíró és szatirista Had Gadja címmel indította el a rovatát, a pészachi dal mintájára, melynek minden egyes szereplőjét valami nála erősebb támadja meg és falja fel. A dolog változnak, ismétlődnek, majd ismét megváltoznak – vagy, ahogy a francia mondja: „Minél többet

változik valami, annál inkább ugyanolyan marad.”

A komédiák írói tisztában is vannak ezzel. Témáik – a hütlenség, az önhittség, a hipochondria és társaik – mindig is létezni fognak. A komédia csupán nagyító alá helyezi őket, s mértékük eltűzésével abszurdá teszik azokat.

A komédiával szemben a szatíra alapvetően pesszimista műfaj. Elsősorban aktuális témákkal foglalkozik, melyekben gyors

is. A rendszer humoros támadása csakis titkos munka eredménye lehet. A vasfüggöny mögött – így Magyarországon is – élt és virágzott ez a fajta humor. Íme, egy példa:

– Egy férfi a nyugati országokba szóló vízumért folyamodik, így behívják a rendőrségre.
– Miért akar távozni? Nem elég jó a fizetése? Túl nehéz a munkája?
– Nem, nem panaszkodhatok.
– Akkor nem elég nagy a lakása?
– Nem panaszkodhatok.
– Nem szeretne elmenni?
– Csak mert nem panaszkodhatok.”

Minden elnyomó rezsimben megjelenik ez a fajta földalatti humor, és nagyon fontos feladatot lát el: az elnyomók kifigurázása csökkenti az elnyomottak félelmét, és segíti őket abban, hogy folytatni tudják életüket a rezsim alattvalóiként. Az első szisztematikus kutatás a témában Csehszlovákiában vizsgálta a humort, mint az elnyomással való együttélés segítőjét a náci megszállás során, 1942-ben. Íme az egyik példa:

– Hallotta, hogy a németek 29 órára hosszabbítják a napot?
– Nem, miért?

– Mert a Führer megígérte, hogy tavaszra Moszkvában lesznek.”

Az ilyen és ehhez hasonló sziporkák akkor születnek, amikor egy nemzetet elnyomnak és annak esélye sincs az önvédelemre. Ilyen helyzetekben a humor javítja az önértékelést és a szabadság érzésének megőrzését.

A diktatórikus rendszerek valószínűleg nem használnak maguknak azzal, ha betiltják az effajta humort. A nevetés ugyanis segíthet a feszültségek és frusztrációk csökkentésében. Egy kormány, amely engedni, hogy kinevessék, megerősödik – hiszen látható, hogy nem fél a gúnyolódástól, míg ugyanennek korlátozása csak frusztráltságba teszi az elnyomottakat, ez pedig könnyen robbanásvesztéshez vezethet. Demokratikus társadalmakban tehát magát a kormányt szolgálja, amikor a hatalom a politikai humornak nem szab határt. Ahogy azt a francia filozófus, Penjon írta: „A nevetés az általunk megélt vagy vágyott szabadság kifejezése. A nevetés a szabadság visszhangja, mindig, mindenhol.” ■

Avner Ziv a humor és a pszichoterápia összefüggéseinek kutatója, tanítója, mestere. A párizsi Sorbonne-on doktorált klinikai pszichológiából, 1969-től tanított a Tel-Aviv Egyetemen. Előzőlt Nemzetközi Humor Konferenciákat, humorról és terápiáról írt tanulmányáért a Humor és Pszichoterápia Amerikai Szövetsége kitüntette. 2011-ben hunyt el, az emlékéből fakadon áldás.

Nahariai kaland

AVAGY NÉGY GRÁCIA UTAZÁSA

Megtörtén emlékezzünk Kertész Lillyre, az izraeli magyar közösség egyik kiemelkedő alakjára, az írónőre – és barát-nőre. Egervári Vera soraival egy pár évvel ezelőtti kalandjukat idézzük fel – melyből (bár nem szeretnénk lelőni a poént) a számtalan fordulat ellenére szerencsésen hazatértek...

Aszereplők: Róna Éva, Katz Éva (egykori kolléganőnk az Új Keletnél), Kertész Lilly írónő és jómagam a megbeszéltek szerint Naharián találkozunk, ám ez csak némi viszontagságok árán jött létre. Ugyanis...

A két Éva vonattal jött – a tel-avivi Sálom vonatállomásán kellett volna találkozniuk, de sikeresen elkerülték egymást. Végül mindketten felszálltak ugyanarra a vonatra, de csak az akkori buszállomáson borulhattak egymás kebelére. Én Lillykével jöttem három autóbusszal, két átszállással Netanjáról. Közben Lillyke járókáját ide-oda helyezték a buszokon. A harmadik autóbusszal véletlenül egy megállóval tovább mentünk – ő ott szállt be egy taxiba, és ment a 90 éves nahariai barátjának, akit három éve nem láttam.

Én visszamentem egy megállót – kb. 5-600 métert – a Pingvin étterembe, ahol Évíkéekkel a megbeszéltek találkoznék volt, és ahová szerencsésen meg is érkeztek. Megebédeltünk – ettünk jobbat is, olcsóbban is, majd beültünk egy szép kis cukrászdában, ahol isteni kávékat adtak. Úgy éreztük, még rengeteg időnk van még, így állítólagos WIZO mindössze néhány méter onnan – az előzetes tájékoztatás szerint.

Kényelmesen elindultunk... volna. Az utcanévet azonban rosszul írta fel Évike, ezért hiába kérdezősködtünk, nem találtuk meg, csak nagyon körülményesen juttunk el a legalább fél kilométerre lévő WIZO helyiséghez.

Mert időközben történt egy-két apróság...

Én vittem magammal néhány könyvet, de mikor a klub elnöknőjének telefonáltam útbaigazításért, egy kis négyszögű oszlopra leraktam a köteteket. Aztán ott is hagytam őket... Nem tűnt fel, hogy hiányzik.

Na, ezután egy férfi felajánlotta, hogy elkísér minket az előadás színhelyére.

Az idősebb úriember nagyon kedves volt, utunk végére ki is derült, hogy ER-TÜNK KÜLDTÉK, a kapott telefon alapján, ám egy árva szót sem szólt hozzánk magyarul. Mi pedig – bár már volt kísérőnk, csak nem bízunk meg benne teljesen – tovább kérdezősködtünk a nem létező utca után.

Majd félórás késéssel oda is értünk a telt színhelyére, ekkor vettem észre, hogy hopp, nincs nálam a könyves szatyor.

Akkor én visszarohtam abba a cukrászdába, ahol kávéztunk. Persze nem

volt ott. Akkor – mint a Jancsi és Juliska mesében – elindultam azon az úton, ahol kerestük az utat és telefonáltam.

Sértetlenül vártak az oszlop tetején a könyvek... Senkinek sem kellett.

Mondanom sem kell, hogy Lillyke időben megérkezett a WIZO épületébe, mert a taxis tudta, hová vigye.

Amikor az előadásnak vége volt, akkor derült ki, hogy Lillyke a mobilját otthagya a barátjának.

Azonnal taxi, és a terv: maradjak a taxiban a barátónő lakásánál, Lillyke mindjárt jön, csak lehozza a telefont.

Hááááááááá maradok, de Lillyke nem jön. Már vagy 10 percet vártunk, amikor a sofőr folyton kérdezi, mi van? Miért nem jön már?! Lillyke sehol. Hívom a mobilján. Semmi. Amikor végre megjelenik, közli, a mobil sehol.

Beletörődött a megváltoztathatatlanba. Amikor a tachana merkázitba értünk, akkor hirtelen eszébe jutott, hogy egy másik barátját is meglátogattak, nyilván ott maradt a készüléke.

No jó, a telefonkönyvében kezdte el keresni a barátjáné számát, hogy az sürgősen hívja fel a másik barátját és kérdezzen rá, addig mi várunk.

Portré

De erre már nem került sor. A telefonkönyv keresélese közben Lillyke kezébe akadt a mobilja.

Na, akkor nagy boldogan az előre megváltott jegyek keresésébe kezdünk, majd sikeresen felszállunk az első autóbusszra.

Jóindulatunk nem ismert határt: felhívtuk Lillyke barátját, hogy megtaláltuk a táskában a telefont! Aki nagyon hálálkodott, mert még mindig azt kereste – a 90 évével – mindenütt a lehető és lehetetlen helyeken a lakásában. Azt mondta, hogy részánta az éjszakát is, mert elhatározta, hogy addig nem megy aludni, amíg meg nem lesz a mobil.

A többi már simán ment... Végre itthon vagyok! Most pedig jó éjt. Lefekszem, megpróbálok kialudni magam a fárasztó nap után. De azt hiszem, álomban még fel-fel fogok nevetni. ■

Egervári Vera

Mindent felfaltak a lángok

RÉSZLET KERTÉSZ LILLY KÖNYVÉBŐL

Az alábbi részletet Kertész Lilly *Mindent felfaltak a lángok* című önéletrajzi regényéből ragadtuk ki. A könyv a soa utánig követi a fiatal Kertész Lilly sorsát, a koncentrációs tábor borzalmaival egészen a keserű felszabadulásig. Ez a történet a táborból való hazatérés utáni egri időszakot eleveníti fel, amikor oly sok fájdalom és csalódás után hősönök végre igaz emberekkel találkozók.

A Jointban azzal fogadtak, hogy keresztet valaki. Miután nem talált, meghagyta a címét és a nevét. Kéri, hogy feltétlen keressem fel őket. Számomra teljesen ismeretlen név szerepelt a papíron. Ki lehet? Hátha a család valamelyik tagjáról hozott hírt? Kihasz-náltam az aznapi szép időt és ebéd után elmentem a megadott címre.

Középkorú házaspár fogadott. Soha nem láttam őket a múltban. A lakásba a konyhán át volt a bejárat. Középen egy nagy asztal, tiszta viaszosvászonon le-takarva. Az asztal körül négy hokedli és egy támlás szék. A támlás székek kínálta meg. Bal kéz felől keskeny, nyitott ajtón keresztül egy kicsi szoba látszott, jobbról szintén egy ajtó. Ez zárva volt.

– Mikor jött meg a kisasszony? Azt mondták, hogy úgy két hete.

– Igen. Holnap lesz két hete – válaszoltam. – Pesten tartózkodtam egy ideig. Vártam a szüleimet, testvéreimet, de még senki nem érkezett.

Azt vettem észre, hogy mesélek. Mi ütött belém? Eddig még senkinek nem mondtam el, hogy hol jártam, mit csináltam. Igaz, senki nem is kérdezte. A háború után mindenkinek megvolt a maga története. Nem akadt ember, aki számára szórakoztató volt az elmúlt esztendő, ezért senkit nem érdekelt a mások elbeszélése. Ez a két idős ember kérdezett, majd az asztalra könyökölve, tágra nyílt szemekkel hallgatták a mesémet, és arckifejezésük hűen követte a történetet.

Meleg volt a konyhában. A tűzhelyen égett a fa, a sütő felől fenséges illatok áradtak. Sült burgonya szaga. Az asszony észrevette, hogy szimatolok.

– Krumplit sütök. Ez a mi egyszerű vacsoránk. Korán fekvő emberek vagyunk, korán vacsorázunk. Talán velünk enne? Vaját is szerettem... – zavarba jött –, ha megfelel az ilyen egyszerű...

– Boldogan – vágtam közbe gyorsan. – Nagyon köszönöm.

Eszembe jutott, hogy a Jointban is sült burgonya lesz vacsorára, de csak sárgásbarna sóval. Vaj?! Az már igen! Jaj Istenem, ma duplán vacsorázom! – Hát akkor, amíg talállok, menjen csak be abba szobába – mutatott a csukott ajtóra. – Be is zárhatja maga mögött.

Biztosan mellékhelyiség, vagy hasonló, gondoltam, és beléptem. Egy elég nagy szoba tárult fel előttem,

ami be volt rendezve... a szüleim hálószoba-babútorával!

Teljesen megzavarodtam. Vagy álmodom, vagy a mai nehéz nap az agyamra ment. Hogy kerül ez ide? Ha ugyan valóság és valóban itt van, nem csak fata morgana. Megtapogattam a toalettsz-talt. Belenéztem a mozgatható, ovális, nagy tükörbe és abban is a vele szemben álló két hatalmas szekrény tüköröződött vissza... Egyrészt a két ág, oldalán az éjjeliszekrényekkel, és hogy a kísértetjárás még élethűbb legyen, rajtuk állt a két éjjeli lámpa is. Az ágyak előtt a divány plüsstakaróval leterítve, azon a régi diszpárnák sorakoztak. A sarokban anyám kerek asztalkája, aminek henger alakú egyetlen lába alul kiszélesedett és az alsó szélét rézpánt vette körül. Rajta a ráilló horgolt csipketerítő. Saját munkám, ajándék anyám születésnapjára. Az asztalka körül a három gömbölyű, alacsony, dupla gobelin huzattal bevont fotel. A két kicsi és a nagy szőnyeg, a mennyezetten pedig az ismerős egyburás csillár. Semmi-semmi nem hiányzott, csak a falon a családtagok bekeretezett fényképei.

Sírva rogytam le a diványra. Az egyik diszpárnát magamhoz szorítottam, abba fojtottam zokogásom. De ezek a könnyek örömkönnnyek voltak. Milyen boldogok lesznek anyuék! – gondoltam.

Kitántorogtam a konyhába. A diszpárnát még mindig magamhoz szorítva tartottam. Az asszony a sarokban egy lavór vízre mutatott. Mellette szappan és tiszta törülköző. – Csak úgy, mintha otthon lenne – mondta mosolyogva.

Az asztalon sok-sok egymásra halmozott, ropogós héjú sült burgonya tony-solt. Csodálkoztak, hogy héjastól pakol-bem be magamba a krumplikat. – Nem keserű? – kérdezték. – Keserű? – csodálkoztam. – Nagyon finom, és ebben van a legtöbb vitamin. Bűn kidobni.

Csendben ettünk. A hálószobáról nem beszéltem. Udvariánsan megvártam, hogy ők hozzák szoba. A perzsa diszpárnát még mindig az ölemben tartottam. Anyukám keze munkája.

Vacsora után egymásra néztek, az öreg krárogott kettőt és megszólalt: – Az úgy volt, hogy gyöttek a szomszédok. „Feri bácsi, van a városházán egy hirdetés, hogy a zsidók bútorait szétsz-szák. Akinek nincs elég bútor, aggya

Kertész Lilly sokak nevében ragadott tollat. Amíg a soát átélte generáció számtalan tagja soha nem beszélt élményeiről – ő megnyit, és beszámolt helyettük is.

be az igénylőst. Mi is beattuk. Hát csak gyóttunk szóni. Aggya be maga is.” Beattam. Osztan gyótt az értesítés, ráirva a cím és hogy mikor kell ottan megjelenünk. Hát mentünk az asszonnyal. Gondoltuk, valami raktár lesz, de a cím egy ház volt a Mecset utcában.

Osztan gyótt a tisztviselő úr, kinyitott egy lakást és aszonta: „Válasszák ki, amit akarnak, a határozat szerint itt minden a magoké. Vigyétek, ami csak kell.”

Körbejártunk a lakásban, oszt akkor ránt gyótt egy rossz érzés. Meg is kérdeztem az urat, mi lesz, ha ezek az embe-rek meggyónnék és üres lakást tanának? – Akkor ő nevetett és aszonta: „Itt nem emberek laktak, hanem zsidók, és azok nem gyónnék többet vissza.” „Nem szép így beszélni” – mondtam. Megint nevetett. „Maga egy becsületes keresztény magyar ember. Ami a zsidójé volt, magának jár, ne legyen másra gongya, de ha nem akarja, elviszi más.”

– Elhoztuk a hálószobát úgy, ahogy volt – folytatta az asszony az elbeszélést. – Úgy is rendeztem el, ahogy ott láttam, de soha nem éreztem, hogy ez a miénk. Nem is használtuk. Mondtuk az urammal, megvárjuk, mi lesz. Hátha az a nyílás tisztviselő nem mondott igazat. Amióta a zsidó kezdenek visszajőni, az uram mindig érdeklődik a Weisz család felől. Tegnap megtudtuk, hogy megjött a legidősebb lány. – Nem is tudom, hogy köszönjem meg. Boldog lesz az édesanyám, ha megérkezik. Majd ő intézkedik, én nem vihetem el. Nincs hová.

– Most már csak azt sajnálom, hogy nem hoztuk el mindent. A ház később összedől és minden ott pusztult. Pedig maguk úgy jötték a lágerből, mint a csecsemők, amikor megszületik.

– Ezt a kis perzsaapárnát azért magammal viszem – mondtam a búcsúzásnál. – Szinte magam előtt látom, amikor anyukám készítette...

Ez volt az első éjszaka Egerben, amikor nyugodt szívvel, jóízűen aludtam. Nemcsak anyám karjaiban tartott párnája melegített, de melegítette a szívemet a boldog tudat, hogy nem jön el újra a vízözön, mert nem csak kapzsi, önzően számító rossz emberek élnek a világon. ■

A könyv négy nyelven, magyarul, németül szlovákul és nemrég héberül is megjelent.

„Kinyithatod ökölbe szorított kezed...”

KERTÉSZ LILLY EMLÉKÉRE

Több mint 20 évvel ezelőtt jelent meg a holokauszt-irodalom egyik kimagasló alkotása, Kertész Lilly *Mindent felfaltak a lángok* című könyve.

Kertész Lilly munkatársunk és barátunk volt, vele örültünk a sikernek, a lelkes kritikáknak, a második – szintén magyar nyelven – megjelent kiadásnak, a hírnévnek, a televíziós interjúknak. Néhány év múlva a siker átlépte a magyar nyelvterület határait, a kötetet németre fordították. Lilly találkozhatott azokkal a középiskolásokkal is, akik számára könyve kötelező olvasmány, a tananyag része lett.

Kertész Lilly könyve éppen azokhoz nem jutott el sokáig, akik választ vártak a sok miért-re, a Soával kapcsolatos rejtélyekre – azaz az izraeli fiatalokhoz, akik évtizedek óta kérdezik a túlélőktől: hogy engedhették ezt meg?

Százak, ezrek olvashatták, ám a család és az unokák még mindig nem tudhatták kicsoda kincseket rejtget a nagymama magyarul írt könyve. Azon a nehéz, semmi máshoz sem hasonlítható nyelven íródott, amelyet Lilly gyermekei értenek ugyan, de az unokák már alig, vagy egyáltalán nem.

Hosszú volt az út a héber változat megjelenéséig, és sok kisebb-nagyobb probléma adódott. Elsősorban az okozott gondot, hogy a regény műfajában megirt, a legmagasabb irodalmi igényeket kielégítő magyar könyvet héberre kellett fordítani.

A nyersfordítás el is készült, a megboldogult Simon Sáróni munkájaként, majd keresni kellett, illetve várni arra a szakavatott kézre, amely megadja a műnek az őt megillető végső formát.

Itamár Jáoz-Keszt, aki a magyar klaszszikus irodalom több jeles alkotását ültette át héberre, elvégezte végül is a fordítás stílizálását, vigyázva arra is, hogy az eredeti írás hangulata, legkőre töretlen maradjon. Chana Jáoz professzor asszony, az Eked Kiadó igazgatója jelentősen hozzájárult a héber változat legkényesebb izlést kielégítő megjelenéséhez.

***

A várva-várt könyv bemutatója családi-körülmenyek között zajlott le, Kertész Lilly lakóhelyén, Nordián. A közönséggel szemben elhelyezett asztalnál az írónő és három leánya, Judit, Amira és Noga foglalt helyet. A terem zsúfoltság meglett Lilly családjával, barátaival, a csodálatos rendezettségű Nordia kultúrát és irodalmat kedvelő lakóival.

Az ünnepséget a nordiai közösség igazgatója, Dan Lazar nyitotta meg. Ezt követően Judit Aricha, a Norditon nevű helyi újság munkatársa felolvasta a könyv megjelenése alkalmából írt ismertetését. Kertész Lilly a könyv születéséről beszélt, az alkotás nehéz és fárasztóság munkájáról, arról a belső készletéről, aminek köszönhetően megszülethetett a mű.

Judit, Lilly elsőszülött lánya részletet olvasott fel a könyvből, majd egy másik részlettel Mina Méiri folytatta a felolvasást. Az utóbbi tulajdonképpen bevezető volt a Lillyvel készített élő interjúhoz, amelyet a közönség érdeklődéssel követett. A megható és Lilly köztudott perfekcionizmusához méltó, tökéletesen eseménytel zárult: Neta Danziger, Lilly unokája saját szerzeményű, nagyanynak dedikált dalát mutatta be, amelynek a szövegét is maga írta:

Azt mondtad, hogy te nem...

Azt mondtad, hogy te nem,
Nem nyílsz meg,
Minden titokban marad,
És ha kérdeznék – minden rendben van.
Azt gondoltad, hogy soha,
Soha nem leszel senkihez közel,
Hallod, figyeled, de nem érzed
A szeretetet.

És most látod, hogy igen,
Várt rád is, és vámi fog.
Tágra nyithatod szemed,
Kinyithatod ökölbe szorított kezéd.
Azt mondtad, hogy nem
Nem tudhatod,
Mert most, vagy később vége lesz,
És ha megismernek, majd a csend felel.
Azt hitted, hogy mindig,
Mindig rejtve marad a fájdalom,
Markovits Mária

Három nemzedék: Kertész Lilly, Amira és Neta Danziger

Mélyen, a vonásaid mögött őrzöd,
Óvod, és nem lehet szeretni,
Nem szabad szeretni téged.

És most látod, hogy igen,
Várt rád is, és vámi fog.
Tágra nyithatod szemed,
Kinyithatod ökölbe szorított kezéd.
Azt mondtad, hogy te nem.
Most – igen...
(Fordította: M.M.)

Neta Danziger most éppen abban a korban van, mint Lilly volt, amikor megjárta a poklok poklát...

A könyv borítóját Schreiber Judit művészi szobra díszíti: a kettéhasadt életfát átölő fiatal lány alakját a fa gyökerei fonják át. Ez is jelkép.

Kertész Lilly könyve immár négy nyelven olvasható, és színdarab is készült belőle, melyet 2010-ben a Gárdonyi Géza Színház mutatott be. ■

Markovits Mária

„Humorban nem ismerünk tréfát”

A humor szó alatt a régi orvostudomány a testnedveket értette, melyek nélkül az élet elképzelhetetlen. Nem véletlen, hogy a műfaj igazi alkotói nem hétköznapi viccekkel szórakoztatták olvasóikat – ez egy külön műfaj –, hanem az élet ellentmondásait kedélyesen feloldó írással, vagy néha egy-egy bölcs mondással jelentkeztek.

A címben idézett mondás Karinthy Frigyesről származik, aki e szomorú szatirikus műfajt tökélyre vitte a magyar irodalomban. Ha meghallgatjuk egyik halhatatlanját, az *Előszó* címet viselő versét, méltó előadó tolmácsolásában – mint amilyen Latinovits Zoltán –, az emberélet legmélyebb kételyei törnek fel a sorokból: „Nem mondhatom el senkinek, elmondom hát mindenkinek”. Másik, ennél ismertebb műve, az *Utazás a koponyám körül* agyadaganat-műtétje krónikája, amely végül korai halálát okozta.

Aligha véletlen, hogy – legálábbis a magyar irodalomban – számos jelentős humorista zsidó, vagy zsidó származású volt, mint ahogy a -thy nevű Karinthy is.

Mikos György jogi diplomával a zsebében látta jobbnak az újságírást, még a két világháború között. Több újságnak is dolgozott, a *Színházi Újság*, „Intim Pista” rovatát egy ideig ő szerkesztette.

A polgári-liberális *8 Órai Újság* Londonba küldte ki tudósítónak, ahonnan humoristához illő bölcsességgel nem jött vissza a zsidótörvényes Magyarországra. Műveltsége, angoltudása új hazájában is ismertté, sikeressé tette, George Mikos néven. „Soha nem gondoltam volna, hogy egy napon két író lesz belőlem” – mondogatta. Nem mindenki tudta ugyanis, hogy a magyar Mikos György és az angol George Mikos (Dzsordzs Májsz-nak ejtik arra felé) ugyanaz a személy.

félelem nélkül élni, emitt élelem nélkül félni...)

Hosszú évekig hallgattuk a Szabad Európában állandó heti nyugalmom sétálgatott szerepettel városa utcáin. Amikor egy barátja méltatlankodva vont a vállán, hogy a válasz így hangzott: „Ha nyolcmillió ember közül éppen engem talál el egy bomba – hát dögöljek meg”...

Vajda Albert, mint sok társa a műfajban, a *Ludas Matyi* című, humorral megspékelt pártlapban kezdte pályafutását, egészen addig, amíg valahogyan át nem jutott a Bécsi út túloldalára. (Neki tulajdonítják az elmés mondást a különbségről eme út keleti és nyugati vége között: amott lehet

Ikonikus filmje, az *Azula*, a rendőr bővelkedik szórakoztató jelenetekben, de emberi lélekábrázolása nem egy helyen megkönnyeztetni a nézőt.

A humor, az értelem életnedve a legnagyobbak sajátja. Ismert Albert Einstein nyelvet nyújtó grimasza, amellyel minden nagy elme lényegét fejezi ki: a kétkedést. Karinthy úgy vélte: „Semmi sem úgy van”. Einstein így fogalmazott: „A történelem arra tanít meg bennünket, hogy az emberiség semmit sem tanul a történelemből.”

Komoly, szinte komor ember volt. Az élet számos területéről szerzett tiszteletre méltó tudást. Vészorkorszak-túlélő volt,

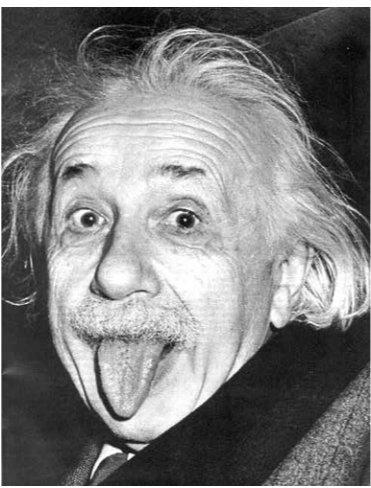

FOTO: WIKIPEDIA

Ugyanitt jelentek meg Kishont Ferenc első humoreszkjei is, akit évtizedekkel később Efraim Kishon néven ismert meg a világ. Őt még e sorok írója is ismerhette. Komoly, szinte komor ember volt. Az élet számos területéről szerzett tiszteletre méltó tudást. Vészorkorszak-túlélő volt,

Halmos László

A totó és a medve bőre

..... Avi Ben Giora .....

Katonakoromban, amikor még a sorsozgálati időmet töltöttem, minden tületeségben benne voltam. A kiszűrások tréfékén már tülestünk, amikor az egyik kopasz a másik orra alá igyekszik borsot törni – a fogkrémes kikenéstől a cipőpasztaszatoláson át az ágy fölé akasztott, vízzel telt nejlonzsákig, aminek köszönhetően ha a baka reggel kikel az ágyból, rögtön egy kis hidegvizes zuhany ébreszti. A történet idejére már nagyjából kialakultak azok a barátságok, amik aztán egy életre, a szolgálati időn túlra is elkísérnek. Egy pár katonai akción is tülestünk már, és megismertük a puszkapor fojtó, szúrós illatát. Megtudtuk és megtanultuk, mi az, egymásra utaltnak lenni és egymáson segíteni. Szóval már egy összeszokott csapat voltunk.

A régiak közül, akikkel együtt csináltuk végig a kiképzés keserveit, össze-vissza négyen kerültünk közös bázisra a légierőhöz, a *hel haruách*-hoz. Anno úgy vélekedtek rólunk, hogy szeretünk ugyan katonáskodni, de a sűrűjéből inkább kimaradunk, ha lehet. Szóval, ha valami „gázos” nagy meló indult, igyekeztünk úgy helyezkedni, hogy ne mi legyünk az elsők, akiket kiválasztanak.

A sors mégis valahogy úgy hozta, hogy mi négyen az egyik legdélebbi, Isten háta mögötti bázisra kerüljünk. Itt éjjel-nappal kibirhatatlan volt a klíma: reggel és délután iszonyatos hőség, este hideg. Haza sem mehettünk minden héten, mert nem mindig jutottunk fel a repülőre, amely a bakákat szállította szabad-ságra. Busszal vagy stoppal nem volt érdemes elindulni – bár sokszor megtettük –, mert mire hazaért az ember, már fordulhattott is vissza a bázisra. Ennek ellenére szeretünk itt lenni, sőt én hivatalosként is maradtam. Anno a Közel-Kelet legmodernebb bázisa volt, és ennek megfelelően szinte mindenünk megvolt: színház, mozi, klubhelyiségek, kávézó, uszoda és sportpálya. Semmi nem szenvedett hiányt.

Juvalt és Ront az ellátáshoz osztották be, míg én meg Amir közvetlenül a repülőszázadhoz, a készenlétekhez kerültem. A többiekkel csak esténként találkoztunk a kávézóban, vagy a klubban. Azelőtt már sokat próbálkoztunk a lottóval-totóval, de soha sem nyertünk. A totót mégis tovább játszottuk minden héten. Én ugyan nem voltam nagy focirajongó, a kosárlabda jobban érdekelt, de azért a tippjeimet én is mindig leadtam, így kombináltuk aztán össze négyünk közös szelvényét.

Történt egyszer, hogy egy hétvégén egyikünk sem tudott kimenni a bázisról, és így nem volt, aki feladja a szelvényt. Mindannyian szolgálatban voltunk, egyedül Juvalnak volt módja kijutni az úgy 25 kilométerre fekvő városba, de csak amolyan „légiesen”. Ő a gépkocsisoknál szolgált, tehát elvileg bármikor kocsira pattanhatott és lemehetett a városba. Persze nagy volt a lebukás veszélye, hogy valaki fejes meglátja, felírja a rendszámot, és ellenőrizteti, hogy jogosan vitte-e el a kocsit, és használta az állam, illetve a katonaság benzinét. De máskor is megette, és legtöbbször sikeresen jött vissza, anélkül, hogy utána bármi baja is lett volna belőle. Most csak erre az egy módra lehetett hagyatkozni, hogy valahogy kijut, és feladja a tippszelvényt.

GRAFIKA: LEON HUBINISZKIN

Eltelt a péntek és beköszöntött a szombat. Juvalnak se híre, se harma. Valami gubanc lehet vele, gondoltuk, mert olyan négyen nemigen történt, hogy egész hétvégén ne találkoztunk volna. Ha valaki lelépett a városba és csak szombat este jött vissza, arról mindig tudtunk, elvégre haverok voltunk. Most is erre gondoltunk: biztosan összehozta a kellemest a hasznossal, és ha már „meglovasított” egy kocsit, akkor lent is maradt vele. De már este volt, és még mindig sehol senki. A közvetlen bajtársai aztán megerősítették, hogy elvitt egy kocsit, és most a városban várja az alkalmat, hogy ugyanúgy csendben vissza is jöjjön, ahogy elment.

Na akkor megnyugodhatunk, gondoltuk: a totót feladta, most már csak a szerencse kell. Este nyolc után bevonultunk a klubba és letelepedtünk a tévé elé, vártuk a sporthíreket. Elkezdtek beolvasni az eredményeket. Nem akartunk hinni a fülünknek, sem a szemünknek: mind a tizenkét tipp helyes volt. Na, akkor gyérünk ünnepelni! Nem törődünk azzal, hogy kicsoda-micsoda, aki akkor épp a kávézóban volt, mindenkit meghívtunk arra, amit csak kért. Ettünk-ittunk, mulattunk, vártuk Juvalt. Némi kétség ugyan mindegyikünkben volt, hogy a városban talán ő is nézte a tévét, és most elveri a még meg sem kapott pénzt – de nem ez történt.

Már záróra volt a kávézóban, mikor valaki üzenetet hozott: Juvalt még pénteken elkapták a kávézóban, amikor le akart menni a városba: „kötérre vágta”, azaz laktanyafogságot kapott. Azt üzeni, ne ünnepeljünk, mert a szelvény még mindig ott pihen a nadrágja zsebében a tárcájában, mivel azóta sem tudott kijutni. Aznap akik ott ültek velünk a kávézóban, roppant vidámak lehettek, hogy három hülye meghívta őket minderre, amit csak kívántak. Mi meg otthagytuk majdnem egyhavi zsoldunkat fejünként, ami nem kevés pénz volt.

Azóta sem totóznak – sem együtt, sem külön. Még a leszerelésünk utáni built is úgy rendeztük, hogy előzőleg összedobtuk a pénzt, és csak utána rendeltünk – jobb az óvatosság. Nagyon igaz a közmondás: ne igyál előre a medve bőrére! ■

Shiri Zsuzsa

SPENÓTKA

GRAFIKA: SALAMON SÁRA

Egyszer régen, amikor még csak félévesek voltak az ikrek, a Simon megint kapott egy tartalékos behívót két hétre. Mondtam neki, hogy akkor válasszon köztöm és az izraeli hadsereg között, mert én nem maradok egyedül otthon az ikrekkel és Spenótkával, a koros fekete-fehér cocker spániellel, mert nincs az a honvédelem, melynek kedvéért egy nap háromszor lerángatom az ikerbabakocsit a harmadikról lift nélkül. Csak akkor mehet, ha vízi magával a kutyát a laktanyába. Nagyon megijedt szegény, mert végre bedolgozta magát pszichológusként a pilótajelöltek túlélési gyakorlatába, és rettegett, hogy ha nem lesznek vele megelégedve, akkor mehet vissza ugrálni a balettba, akarmondani naphosszat öröset állni. De tőlem még jobban félt, s így megadóan beültette a kutyát a Fiatba és együtt indultak a bázisra.

Ott hatalmas szerencséje volt, mert nemcsak nem dobták ki, de saját szobát kapott, mert Spenótka annyira büdös volt, hogy egyetlen pszichológus vagy szociális munkás sem mutatott hajlandóságot hogy vele aludjon. Augusztus volt, hőség,

szegény kutya első nap csak téblábolt a komoly szakemberek és a szerencsétlen izzadó kiskatonák, jövőndő pilóták között, de másnapra képességeihez méltó feladatot kapott.

A konyhás lányok beleszerettek, mert nagyon hálás közönség volt, bármit főztek, soha nem fanyalgott, sőt. És ott, az izraeli légierő szép tiszta és kellemesen hűs ebédelőjében megtalálta élete hivatását, a padló tisztító kutya beosztást. Bárhol is pottyant le egy falat, ő ott tért meg, és már nyomra se maradt – a konyhára beosztott katonalányok esténként csak formalitásból, tessék-lássék mosták fel az étkezők idején már gondosan tisztára nyalt ebédelt.

Annyira megszerették fáradhatatlan-ságáért, lelkesedéséért, hogy legközelebb már külön üzentek, hogy két személyre szól a tartalékos behívó, és Spenótka száját nyalva, boldogan indult védeni a házát. Így lett belőle az izraeli hadsereg első harci cocker spánielje. ■

Kiröhögjük magunkat...

SAS JÓZSEF MAGA MAGYAR KABARÉ

Hosszú évtizedek alatt megszoktuk, hogy a magyarországi köztelevízió szilveszteri műsorát a nézők mindig szívesen véleményezték. A 2016-17-es szilveszteri adás jócskán elmaradt a várakozástól. Am a gyenge műsornak mégiscsak volt egy igazi gyöngyszeme: a Sas József által bemutatott – a címben szereplő – szám.

Sokan talán nem is tudják, hogy milyen nagy utat járt be ez a nagyszerű komikus. A második világháború előtt született, sorsát ő sem kerülhette el. Édesapját elhurcolták a németek, nem is tért vissza. Sas félárvaként nőtt fel. Gyermekként statisztaszerepet kapott a komoly sikert aratott *Valahol Európában* című filmben. 1957-ben, Rózsahegy Kálmán színiiskolájában végzett, majd sorra járta a színházakat. Többek között játszott a Békés Megyei Jókai Színházban, a Pécsi Nemzeti Színházban, a Pécsi Katona József Színházban is.

Végül a Mikroszkóp Színpadon emelkedett a legismertebb kabarészínészek közé. Itt olyan körbe került, amely már hosszú évtizedek óta élvezte a nézők rokonszenvét – a ma emberének jellemábrázolásával, kifigurázva a hivatali fonákosságokat vagy a politikai élet viszonyait.

Sas az utóbbi években sajnos kiszorult a Mikroszkóp Színpadról, szerencsére azonban a Fészek Klub befogadta kis létszámú társulatát, és azóta is óriási érdeklődés mellett tartják meg előadásait. A jelenlegi politikai helyzet ontja azokat a témákat amelyeket a hálás közönség nagy megelégedéssel fogad.

A médiaviszonyok megváltozásával a szilveszteri műsorral

kapcsolatosan sajnos csak igen szűk körben jelent meg méltatás. Nagy kár érte, mert Sas azt is bebizonyította, hogy igazán szűk keretből is lehet magas színvonalú produkciót létrehozni.

A legnagyobb pozitívumnak viszont az számít, hogy a magyar kabarének van egy olyan kiemelkedő képességű színésze, mint Sas József. ■

Lévai György

Amiért érdemes taxizni

Raeddal, a palesztin taxifórral utaztam, épp az egyik téli felhőszakadás közepette. – Őrült ez a jeruzsálemi időjárás, nem gondoldod? – kezd bele Raed.

– Igen, igen – mondom én, gondolatban hozzátéve, hogy az igazi magyar télhez képest ez a kis jégeső azért még mindig nem olyan nagy ügy.

– Na de azt nem gondolnád, hogy a politika ebbe is beleszól, igaz?

– Hát, nem, ez még nem jutott eszembe – hümmögöm.

– Képzeld el – és ez tényleg megtörtént velem, nem is egyszer –, hogy Hebron környékén jártam, ugyanilyen szörnyű idő volt, mint most: szürke felhők, szél, és már el is kezdett zuhogni az eső... gyorsan felhívtam a feleségemet, otthon Jeruzsálemben, hogy azonnal szedje be a száradó ruhát, mert minden el fog ázni. A feleségem nem értette, miről beszélek, mondta, hogy náluk otthon, Silwanban hét ágra süt a nap. Na, mit gondolsz, miért?

– Hát... – kezdenék bele valami légből kapott magyarázatba, lévén nem értek sokat a meteorológiához, de erre máris jön a csattanó: – Hát azért, mert a vihart nem engedték át az ellenőrzőpontra! ■

Korányi Eszter

GRAFIKA: SALAMON SÁRA

Turkálók

Az izraeliek az orrukban turkálnak autózézés közben. Otthon érzik magukat a kocsiában, azt gondolják, hogy ők kilátnak, de be senki se. Ha reggel kifújta volna, most nem piszkálná. Tanács: állj le az út szélén, és trombitálj a vécépapírra.

No, ez a másik. A vécépapír. Eddigi életutam folyamán a kiválasztottakon kívül nem találkoztam emberrel, aki vécépapírt használ papírsebeként. Itt, az ígéretek földjén ezt részesítik előnyben – praktikus nép, praktikus megoldások. Bő az orrváladék, sokat tekersz le; kicsi a szutyok, kicsi a papír is. Nincs meghatóbb látvány, mint mikor nemzetközi üzleti tárgyaláson az izraeli menedzser-hölgy vécépapírtekerest vesz elő márkás retiküljéből, leteker belőle egy hosszú darabot, és a zavart tárgyalópartnereket előtt hangosan beleereszti váladékát. Ezután nem csoda, ha az üzlet gyorsan megkötötték, és a tárgyaló fél elmenekül.

Hát, a vadkeletnek ezt a primitív szokását én soha nem fogom átvenni – fogadkoztam undorodva egyik húgom, miután megérkezett a szentháza. Ma ott lapul a tekersz a táskájában, szípig egy kicsit, majd belefújja.

Most akkor a hügom vadult el, vagy a vécépapír finomult ki? ■

Frank Peti

A humor pszichológiája

Legtöbbszörünk szükségünk van nevetésre; a vidámság átítatja mindennapjainkat, színesíti a szürke hétköznapijainkat, de ennél többet is jelent. Bár nem vagyunk mindig tudatában, a humor emberi kapcsolatainkat is befolyásolhatja.

A közös nevetés, a jókedv a megértés és elfogadás érzését is erősíti. A humor bizalmasságot rejt magában, hiszen nem tréfálkozunk akárkivel. Ha valakivel elkezdünk humorizálni, az egyfajta toleranciát, szimpátiát, barátságot és szeretetet jelez, a kinevetés viszont kiközösítés értékű lelki fájdalom okozhat. Társas helyzetekben a megküzdés és kötődés erősítésére, valamint a fenyegető helyzetek feloldására is használgatjuk – ezt a funkcióját érdemes tudatosan is alkalmazni.

Így a humor nevezhetjük akár antidepresszánsnak, a humoristákat pedig civil lélekgyógyászoknak is.

Krasznai Éva

Kis barátnőnk

Arje Singer elbeszélése

GRAFIKA: SALAMON SÁRA

Amikor barátom kislányát megismertem, a 80-as évek elejét jegyezte a naptár. Ő már iskolába járt, feltűnően jó nebulója volt egy általános iskolának Budapesten.

Magyarországon a gulyáskommunizmus uralkodott. Valahogy az ötvenhatos napok kerültek szóba.

Kis barátnőnk mélyen hallgatott. – Szóval az oroszok legyőzték a felkelőket – hangoztattam.

Ez nem volt akkoriban divatos téma. A gyerekeknek halvány fogalmuk sem volt róla, mi történt hazájukban '56-ban.

Persze '89 után megváltozott a helyzet. Az akkori látogatásunk alkalmával már mindenki tudott mindenről. Kis barátnőnk is tudta, hogy szüksége lesz az angol nyelvre. Nem telt el sok év, és álma valóra vált. Eljöhett Ausztráliába hat hónapra, megtanulni angolul.

Már a repülőtéren tudtukra adta, hogy nem szabad hozzá magyarul beszélni, amit be is tartottunk hat hónapon keresztül.

A probléma otthon a vallással kezdődött. Kis barátnőnk úgy nőtt fel, mint ke-

resztény. Ő maga keresztény mamától és zsidó papától származott. Szóval vasárnap reggel elvittük őt a katolikus templomba. Én kezemben szorongattam sapkát, ő térden állva imádkozott.

Aztán jöttek a mi ünnepeink. Péntek este gyertyát gyújtottunk, ros hasanára üdvözlőlapok tömege érkezett, jom kipurkor bójtolt a család.

Lassan, de biztosan kis barátnőnk beleszokott a zsidó szokásokba, bár a térítés messze volt tőlünk, mint Makó Jeruzsálemtől.

Aztán jött a hanuka, és a purim. Az

angyalka bohócnak öltözött. Pészachkor szó esett az egyiptomi kivonulásról, a ma nistana pedig magyarra lett fordítva.

Egyik vasárnap reggel elvittük kis barátnőnket a helyi zsidó múzeumba. Elég nehéz ott a légkör. Pici cipők jelölik, hogy viselőiket elgázosították. Képek mutatják, ahogy a magyar csendőrök tuszkolják az ártatlanokat a marhavagonokba.

Kis barátnőnk sokat könnyezett azon a napon. Talán meg is bántuk, hogy oda-vittük. Magamban megígértem, hogy soha többé...

A következő vasárnap kis barátnőnk megkért, hogy templom helyett vigyük őt el újra a múzeumba.

– Miért? – kérdeztem.

– Nemsokára hazamegyek Magyarországra. Biztos találkozni fogok megmenekültekkel. Bocsánatot akarok tőlük kérni azért, amit anyai nagyszüleim nem akadályoztak meg. De az is előfordulhat, hogy a gyilkosokkal fogok találkozni. Követelni akarom beismerésüket és bocsánatkérésüket azért, amit népünk ellen elkövettek. ■

A következő vasárnap kis barátnőnk megkért, hogy templom helyett vigyük őt el újra a múzeumba.

Szerelmeim

Radmila Markovic elbeszélése

Övis voltam, valamikor a kórkoszakban, vagy csak ezer éve, már nem is tudom, de az biztos, hogy csöpp természetem róttam a falut. Göndör fekete hajamat szerettem lágy kézmozdulattal meglebbenteni, nem kacérkodásból, mert akkor még nem tudtam, az mi, s miért kell tenni, hanem csak úgy, egyszerűen megszokásból.

Akkor még nem robbogtak autók meg traktorok, se motorok az országúton, hanem lovas kocsikát húztak főleg hatalmas muralovak vagy bivalyokat fogtak a szekér elé.

Oviból mentem haza, az eső utáni pocsolásban vidáman hemperegtek a bivalyok, a gazda meg hiába táncolt körülöttük, és szörta rájuk azokat a szavakat, amiket ha most leírnék, két oldalon sem férne el a vízfolyást meghazudtoló gyorsasággal ömlő szitok-áradat. Ezen értelmes háttér előtt toppant elém egy ismerős lányka ovis öccsével. A fiú nővéremnek szegte a kérdést: – Tudod-e te, hogy ki a szeretőd?

Szégyen, nem szégyen, nem tudtam, amit őszintén be is vallottam.

A lány az öccsére mutatott s kajánul mondta: – Itt áll előtted. Ő a te szeretőd! – Ő? – kérdeztem csodálkozva, de gyorsan rávágtam – Akkor jól van.

Igy kezdődött és fejeződött be az első szerelmem Bélával, aki végig kukkot sem szólt.

***

Telt, múlt az idő, és én második elemibe jártam. Épp odahaza játszottam, amikor az anyám egyik barátja jött el hozzánk látogatásra. Akkor még nem volt divatban a feketekávészás, tea volt a háznál, és ha még kalács is termett, akkor királyi fogadás várta a vendéget.

Bementek az anyámmal a szobába, persze a kíváncsiság engem is utánuk hajtott. Egyszer csak hallom anyám hangját, ahogyan tiltakozik.

– Szó se lehet róla! Hova gondolsz? Még kislány! Dehogy engedem el! – De én is ott leszek veled, meg haza is vezetem. A gyerek anyukája nagyon izgul, és minden reménye a lányodban van.

Ugyan miről beszélhetnek? Bementem a szobába, egy pillanatra csend lett, de én megtörtém.

– Hová nem mehetek, Anyus?

– Összenéztek, majd az anyám elmondta – Azért jött Mariska néni, mert Béla osztálytársad beteg, és azt hajtogatja az anyukájának, csak akkor gyógyul meg, ha te meglátogatod.

– Elmegyek és meglátogatom, ha így gyógyul meg! – vágtam rá nagy büszkén.

– Nem méssz te sehoval! Meggyógyul az a gyerek nélküled is! Korai lenne még a látogatásodat tenni fiús háznál.

– De hiszen az osztálytársam.

– Ez igaz, de számárköhögése van, és nem akarom, hogy elkapd te is.

Igy szakadt vége második szerelmem élményemnek – még mielőtt elkezdődött volna.

***

Már középiskolába jártam, amikor az egyik fiúval szemezzetni kezdünk. Magas volt, szőke, kék szemű, mindig vidám, jókedvű.

Falun az a szokás, hogy lakodalomba párral mennek a fiatalok, hogy legyen kívül táncolni, szórakozni. Nos, ez a fiú annak rendje és módja szerint elkért az anyámtól a lakodalomba.

Azért előtte kikérte anyus a vélemény-

nyemet, én pedig örömmel rábólintotam, hisz szerettem táncolni. És a fiú is tetszett is, nem is kicsit. Ha jól belegondolok, fűlig szerelmes voltam, pedig még egy csókot sem lopott tőlem.

Elérkezett a lakodalom napja. Én kicsiptem magam, a délutáni menetben egymás kezét fogva vonultunk a menyasszonyért. Nevetgélünk, beszélgettünk. A polgári esküvő után a templomi következett, majd elkísértük az ifjú párt a vendégelőbe, és hazamentünk átöltözni. Értem jött a gavallér, és visszaindultunk a lakodalomba.

Vacsora előtt már el-eltűnt mellőlem, de hát istenem, biztos a szüleivel beszélget, vagy levegőzik, gondoltam. Mindinkább csillogtak a szemei, a nyelve meg kezdett akadozni. Ilyennek sosem láttam.

Vacsora után vedelte a bort, és tánc helyett inkább csak botladozott, térden állva belém kapaszkodva igyekezett felállni.

Előттött a pulykaméreg.

– Most itt maradsz, meg sem mozdulsz, te mihaszna anyaszomorító! Megyek, megkeresem anyukádát, meg apukádát, majd ők gatyába ráznak.

Ne legyen rá kíváncsi senki, milyen kép tárult elém. Az anyuka himbálózott a széken, mintha tengeren, óriási viharban hajózna, az apuka meg a tengeri betegségtől, vagy mástól, de a vacsorát találta ki épp a földre. Megfogtam az anyuka vállát, s kétségbe esve mondtam:

– Olyan részeg a fia, hogy nem áll a lábán!

– Na oszt! Így' te is!

– Igyon magukkal a görcsi! – sziszegtem vissza és hátat fordítottam az egész lakodalomnak, hazáig szaladtam.

A harmadik szerelmes kaland így ért véget. ■

B'NAI B'RITH Löw Immanuel Páholy

Beszámoló a Margoa Hotelben elhangzott előadásokról

JACKSON BITON LÍVIA professzor asszony a zsidóság történelmét meghatározó, a „homályból kilépő” nőalakokat varázsolta életre, emlékezetes epizódokat mesélve cselekedeteikről.

SÁFRÁN ISTVÁN Aranytollal kitüntetett magyar zsidó újságíró, író, az új olé általános hangulatát, kezdeti rácsodálkozását, majd az évek múlásával Izrael árnyékos oldalának megismerését, elnéptelenedését elemelve beszélgetett a hallgatósággal.

ZSÁMBOKI JÓZSEF és felesége **RUTH** operaénekesnő hihetetlenül gazdag életútjáról beszélgetett Egervári Vera a nagy karriert befutott bútortervező mérnökkel, aki beszélt nemzetközi kapcsolatairól, a Kneszetben végzett munkájáról, és a kormány elismerésének számos megnyilvánulásáról. Nagy sikert aratott a Grünbaum Gyuri által összeállított vetítés, a világhírű operaénekesek (köztük Ruth) részvételével Belgrádban rendezett hangversenyről, amelynek szervezésében, finanszírozásában a Zsámboki házaspár is részt vett.

DR. MÁTÉ ANDRÁS neurológus Új-donságok, érdekességek az orvostudományban címen tartott érdekes, gondolatébresztő előadást. Beszélt a hagyományos és a mai gyakorlat szerinti diagnosztika, valamint a hajdani és a mostani orvos-páciens viszony különbségeiről. Elemezte a régi időkben szokásos felmérési előnyei a mai gyakorlattal szemben.

KÁIN ÁGI elnök a purim jegyében fellelevenítette Eszter történetét, **BRAUN STEPHAN**, a közkedvelt, tehetséges zongorista szórakoztatta a vendégeket purimi és nosztalgikus számokkal, egyesek még tánca is perdültek. Közben egy-két vidám történet is elhangzott, köztük Nissan Mendel *Zsidó mesék, legendák, történetek* c. könyvéből.

Egervári Vera

***

ÁPRILISI PROGRAM

■ **ÁPRILIS 4. kedd délután 5 óraor VADÁSZ ÉVA és STEINER KRISTÓF.** az Új Kelet vezető munkatársai tartanak előadást, *Az Új Kelet és a magyar diaszpóra Izraelben* címmel. Az előadás keretében meg lehet vásárolni a lapot, illetve információt szerezhetünk arról, hol kapható az újság.

A HÓNAP SZERZŐJE

Fenyves Gabi

Budapesti vagyok, és később tel-avivivá is tett az a huszonkét év, mióta itt élek. Gyerekkorom színterei, a Huszár utca, Andrassy út, az Óbudai lakótelep most a Pinsker, Kfar Salem, illetve lokálpatriotizmusom új színtere, a Bitsaron negyed képeivel keverednek.

Már tinédzser koromban tudtam, hogy festőművész leszek, e szót félve ejtve, mert akkor is világos volt számomra, hogy a művészet nem megtanulható szakma, hanem valamely más régió. Hát igen, vannak napok, amikor tényleg művész vagyok...

De nem vagyok újságíró, csupán egy a mesélők közül, ki utóbb úgy gondolta, hogy szabad neki, ha kedve tartja, írásban is megnyilvánulnia.

Tehát mindazok a dolgok, amikre én is kíváncsi lennék egy ilyen bemutatkozásokról:

Ötvenhárom éves vagyok. Házas, és két gyermek, egy tizenhárom éves lány és egy tizenkilenc éves fiú anyja.

A Gyémánt László és Urbán György vezette Óbudai Festőiskola alapító tagja, tanítványa, tanáregédje voltam 1986-tól 1994-ig, 1995–97 Mahon Avni, kompjuteres grafikus képzést végeztem.

1995-től 2001-ig a Harel Printer és Publisher számára festettem képeket, többféle stílusban. Voltam egyszerre öt festő különböző álnevéken.

FOTO: FENYVES GABI

A HÓNAP BLOGJA

A mi izraeli konyhánk

A Frank házaspár, Magi és Péter konyhablogja eredetileg az ismerősöknek szólt. Többen érdeklődtek, hogy milyen ételeket készítenek itt Izraelben, mit esznek, vásárolnak, milyen illatok lengenek a konyhájukban... Így ahe-lyett, hogy egyenként válaszoltak volna a kérdezőknek, úgy döntöttek, hogy mindenki számára hozzáférhetővé teszik a receptjeiket. Elkészítik a finomságokat, lefotózzák és közzéteszik őket, az olvasók meg kérdeznek, hozzátesznek, aztán megfőzik és megeszik.

Isten hozott a konyhánkban! Nem vagyunk szakácsok, sem inyencek, nem készítünk nagy, reprezentatív fogásokat, általában legfőbb szempontunk a gyorsaság, a kreativitás és a látvány, mert szeretjük a szépet.

A konyhánk annyiban izraeli, hogy a helyi alapanyagokat vásároljuk, és az ismerőseink, barátaink által megosztott recepteket is kipróbáljuk. Az izraeli konyha dinamikusan minden nemzet hozza a maga szokásait, és amikhez megtalálják itt az alapanyagot, az beépül az izraeli konyhába. Mi is igyekszünk a közönségünk és a magunk kedvéért még inkább nyitott szemmel és füllel jámi, hogy az arra érdemes dolgokat megoszthassuk.

Szeretnénk, ha a blog közös projekté válna. A sikere attól függ, hogy az oldalra látogatók csak passzív olvasók maradnak, vagy késznek megosztani ötleteiket, tapasztalataikat. Mit várunk az olvasóktól? Az itteni barátainktól és családtagoktól,

hogy osszák meg saját tapasztalataikat a külföldön élő olvasók feladata pedig, hogy kipróbálják az itt leírtakat, és reagáljanak.

Az a kívánságunk, hogy a blog legyen egy nagy virtuális asztal, melyet politikai, vallási és nemzeti különbözőségek ellenére szeretetben, egyetértésben, testvériségben, elfogadással, békében és örömben körülülhetnének!

Jó étvágyat! – Beteavon! – בתאבון ■ konyha.frankpeti.net

FOTO: FRANKPETI

Gyakorlati tudnivalók friss oléknak

TUDNIVALÓK A TEL-AVIVI ÖNKÉNTES MUNKÁKRÓL

Tel-Avivban kb. 5000 önkéntes dolgozik nap mint nap különböző önkéntes projekteknél. Ifjúsági szervezetek, középiskolások, egyetemisták, fiatal felnőttek, cégek alkalmazottai, civil szervezetek tesznek a tel-avivi élet jobbításáért, azért, hogy visszaadjanak valamit, amit ők esetleg kaptak.

KINEK SEGÍTENEK AZ ÖNKÉNTESEK?

Az önkéntes munkák koordinálását a Tel Aviv-Yafo Önkormányzati Önkéntes Központ végzi. A központ célja, hogy a tel-avivi lakosok a rendes ellátáson felül is kapjanak segítséget. Az önkéntes támogatás különböző populációk széles körét célozza: csecsemők, gyermekek, serdülők és a fogyatékkal élők, elhanyagolt gyerekek, veszélyeztetett fiatalok, egyszülős családok, kábítószerfüggők, idősek, hajléktalanok, látássérültek és mások.

HOGYAN ZAJLIK AZ ÖNKÉNTES MUNKA?

Az önkéntesek a feladatokat a lakosokkal való közvetlen és közvetett érintkezés révén hajtják végre.

Közvetett önkéntességi forma például az önkormányzat telefonos forró vonalai időskorúaknak, szexuális és/vagy érzelmi visszaéléssel sértetteknek, vagy élelmiszercsomagok csomagolása és házhozszállítása a rászorulóknak.

Az Önkéntes Központ minden önkéntes munkánál teljes felügyeletet biztosít.

1. Az önkéntes koordinátor egy ismerkedő találkozó keretében találkozik a jelöltekkel, ahol a leendő önkéntesek bemutatkoznak és a különböző önkéntes lehetőségekről és feladatokról beszélgetnek.

2. A következő lépés a jelöltek meghívása egy személyes interjúra a regionális önkéntes koordinátorral, aki biztosítja számukra a gyakorlati lehetőségeket. Nagyon ajánlott, hogy nézze meg a különböző önkéntes lehetőségeket, mielőtt a végső döntést a preferált önkéntes feladattal kapcsolatban meghozza.

3. Ha szükséges, az önkéntesek egyéni és csoportos tanfolyamon vesznek részt.

További tudnivalók:

- Minden önkéntes személyes útmutatót kap szociális munkásoktól és más szakemberektől.
- Az önkéntes munka alatt az önkéntes biztosítva van.
- Az önkéntesek előadásokon, szemináriumokon, szaktanfolyamokon és kulturális rendezvényeken vehetnek részt.

ÖNKÉNTES MUNKALEHETŐSÉGEK

1. Önkéntes munka gyermekgondozási központokban (gyermekek 1-6 éves korig)
2. Önkéntes munka, mint „idősebb testvér” (mentorálás) gyermekek és fiatalok részére
3. Önkéntes segítség gyermekek és fiatalok házi feladat készítésében
4. Önkéntes munka egyszülős családoknál
5. Önkéntes munka gyermekeknek és felnőtteknek a Mesila szervezetben keresztül (bevándorlók és menekültek segítése)
6. Nyugdíjasok és óvodások segítése
7. Önkéntes munka fogyatékos emberekkel
8. Önkéntes munka vak és/vagy látássérült emberekkel

9. Önkéntes munka mozgáskorlátozottakkal
10. Önkéntes munka szellemi fogyatékkal élőkkel, rehabilitációs központokban
11. Önkéntes munka kábítószerrel való visszaélés áldozataival
12. Önkéntes munka hajléktalanokkal
13. Önkéntes munka idősekkel
14. Önkéntes munka idősek klubjában és központokban
15. Önkéntes munka holokauszt-túlélőkkel és holokauszt dokumentációval kapcsolatban
16. Önkéntes munka állampolgári konzultációs szolgáltatásokkal kapcsolatban

HOGYAN LEHET ÖNKÉNTESNEK JELENTKEZNI?

A Tel Aviv-Yafo Önkormányzati Önkéntes Központnál jelentkezhet rövid- és hosszú-távú önkéntes munkára minden tel-avivi lakos.

Az érdeklődők ezen az email-címen jelentkezhetnek önkéntes feladatra a Városházánál: pnyiothitnadvut@mail.tel-aviv.gov.il

Ha további információra van szüksége, kérjük, Sherry Gleytman önkéntes koordinátorral vegye fel a kapcsolatot, akitől több részletet is megtudhat az önkéntes munkákkal kapcsolatban.

Cím: Tel-Aviv, Yigal Alon utca 98, Electra épület
Telefon: 03-7240946
Email: Gleytman_s@mail.tel-aviv.gov.il ■

Forrás: Choma Alapítvány shalom-olim.com

Édes nők, bűdös férfiak és keserű fű

Pészach, macesz, maror. A széderasztalnál az apa rámutat a maceszra és elmondja, hogy az az Egyiptomból való sürgött kivonulást jelképezi. Aztán jön a maror, ami a rabszolgaság keserűségére emlékeztet bennünket, ekkor pedig az apa az anyára mutat...

Ez a régen elfeledett szokás, melyet a rabbik nem említenek írásaikban, sok középkori hagada illusztrációján jelenik meg. Az első ismert ábrázolás a XIV. században, Provence-ban keletkezett. A Biblia és a Talmud (Babiloni Talmud, Yev tr. 63b) szerint „A rossz nő olyan szörnyű.” „Úgy találok, egy nő rosszabb (mar), mint a halál” (Préd 7:26).

Ösödök óta salátalevelet használnak széder este marorként, azaz keserű fűként. A Talmud azonban már felvetette a zavaró

tényt, miszerint a saláta nem keserű, hanem elsőre édes (amikor fiatal), és a rágás végére rendkívül keserűvé válik. Akárcsak a szolgaság Egyiptomban: édes volt amikor József és testvérei megérkeztek, és csak az új fáraó uralma alatt vált keserűvé. (Jeruzsálemi Talmud, Pészachim tr. 2:5).

Nemkülönben a középkori szokás arra utal, hogy a nő az első időkben, az udvarlás folyamán édes, de végül, sok évi házasság után keserű, azaz mar, „rosszabb, mint a halál”.

A XV. században, a szokás átterjedt az askenázi/németországi területekre, ahol népszerűvé vált illusztrált hagadáiban ábrázolni. Egyes hagadáiban, a nő a férfira visszamutatva, utánzással válaszol.

Azokban az időkben, sok askenázi zsidó közösségben elkezdtek tormát használni saláta helyett marornak (ami jiddisül: khraim; németül: Meerrettich – meer a héber mar szóhoz hasonlít). Eleinte a torna keserű leveleit, és nem a csípős gyökerét használták. A nők ezt a fejlődést a javukra fordították – visszavágva a férfiaknak, mint azt a Hileq és Bileq Hagada igazolja.

A nő válaszol: „Így gondolja? Erre azt mondom, maga a keserű! Hogyan tudjuk eldönteni, hogy kinek van igaza? Kér-

dezzük meg a harmadik felet, magát a marort! Szagolja meg! Bűdös, mint maga, ezért kell magának a keserűnek lennie!”

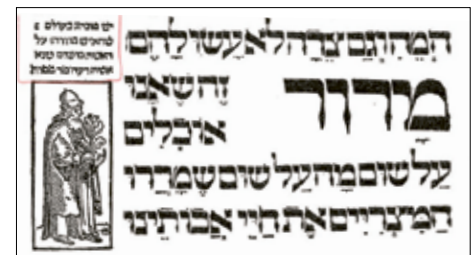
A nő válasza ügyesen fogalmazza meg Rabbi Ismael híres utolsó szabályát, melyet a Szidúr végén a Korbanotban találhatunk meg: „Amikor két bibliai vers elmentmond egymásnak, egy harmadiknak kell döntenie köztük (jakhria).” A hölgy tehát költőien fejezi ki a tényt, miszerint a maror bűdös lesz (jasriakh) köztünk, azaz maga a bűz dönt.

A férfiakat ez a válasz a földhöz vágja és a XV. század végére kezdik elhagyni a szokást. Utolsó megjelenését az egyik első nyomtatott hagadáiban, az 1526-os prágai kiadásban találjuk.

A modern tudósok azonban nem fe-

ledték el a mára eltemetett íncselkedő szokást. Ismerjük a népszerű *A férfiak a Marsról, a nők a Vénuszról jöttek* c. könyvet. A pészachi változat „A férfiak tornaültetvényről, a nők a salátaföldről jöttek”. ■

Édesanyám Bruria (Ivana), hk”m (Újvidék-Izrael-USA), nagyapám Zvi (Nagybecskerek) és nagyanyám Rachel (Kisvárdai) emlékére. Köszönet illeti Dr. Sara Offenberget értő segítségéért.

Leor Jacobi
Bar-Ilan Egyetem,
Zsidó Hittudományi Kar

TANÁR ÚR KÉREM

Halmos László összeállítása

KÉRDÉSEK

1. A Biblia (Királyok Könyve, Krónikák Könyve) szerzője említ egy Ofir nevű országot. Ofir híres volt aranyáról. Vajon hol lehetett e mesés vidék, ahonnan Hiram hajói aranyat és ritka állatokat hoztak Salamon királynak?
2. Vajon találkozhatunk-e űrhajóval a Bibliában?
3. A villany alig másfél évszázada kíséri az emberi civilizáció útját. A héber nyelvújítók a *chasmál* szót alkalmazták a fogalomra. Honnan vették?

4. Az áramütésnek súlyos következményei lehetnek. Hol találjuk erről az első leírást?
5. Bibliai hős, aki háromnapos tengeri utazással jut el céljához. Ki volt ő?
6. Tuki – héberül papagáj. Ezt a madárfajtát az ókori Közel-Keleten nem ismerték. Akkor honnan származik a neve?
7. Dágon a filiszteusok pogány istensége volt: templomát Gázában Sámson döntötte romba. Milyen állatról nevezték el?
8. Leviátán – a héber nyelvújítás óta a bálnát nevezzük ezen a néven. Eredetileg mi volt?

VÁLASZOK

1. A legtöbben Nyugat-Arábiába teszik, de a név egy távolabbi helyet sugall. Lehetséges, hogy Peru bibliai neve volt Ofir? Ki tudja, talán Hiram föníciai király hajószai már háromezer évvel ezelőtt eljuthattak Amerika partjaira.
2. Ezékiel könyve megdöbbentő beszámolóval kezdődik. „Láttam, hogy forgószél támad észak felől, körülötte fényesség, annak közepéből mintha izzó fémszikra látszott volna, a tűz közepéből. És négy lény formája látszott bennük, és emberi formájuk volt...”
3. Ugyaninnen, Ezékiel könyvéből. A fenti leírásban szereplő „fémszikra” a héberben *chasmál* (חשמל).
4. A Krónikák 1. Könyvében (13:7...10): „Az Isten frigyládáját új szekéren vitték el Ávinádáv házából, Uzzá és Áchjo vezették a szekeret. „Amikor Kidron szérűjéhez értek, Uzzá kinyújtotta a kezét, hogy megfogja a ládát, mert megbotlottak az ökrök. És fellángolt az Örökkévaló haragja Uzzá ellen, és lesújtott rá... és meghalt Uzzá az Isten színe előtt.”
5. Természetesen Jónásról, a prófétáról van

szó, aki Jaffán szállt tengerre, majd egy „nagy hal” (dág gádol, דג גדול) három napon és három éjen át szállítja Ninivébe. Belátható, hogy halról nem lehet szó: ember nem maradhat életben semmilyen állat bendőjében. Más probléma: Ninive a Tigris folyam partján feküdt, a torkolattól 700 kilométeres távolságban. Tengeri hal folyóba kerülve azonnal elpusztul. Aki hisz az Írás igaz voltában, és Jónás könyvét sem tartja mesének, az a „nagy halat” tengeraltjáróként is értelmezheti.

6. Salamon király „Társis-hajói”, amelyek Hiram föníciai király hajóival mentek, három évenként hoztak aranyat, ezüstöt, elefántcsontot, majmokat – és „tuki”-nak nevezett madarakat... (Királyok 1. 10:22) Utóbbiak pontos kilétét máig homály fedi. A héber nyelvújítók a papagájra „húzták rá” a tuki (תוכי) nevet.
7. A Dágon (דגון) a dág (דג), hal szóból származik: a bálványának halteste, emberi feje és keze volt.
8. Jób könyvében hatalmas, pikkelyes hüllőként jelenik meg Leviátán (לוייתן), Ézsaiásnál „tekerő kígyó” (27:1). A Zsoltárokban (104:26) – Isten játékszere.